

Vilniaus universiteto Teisės fakulteto

Baudžiamosios justicijos katedra

Silvijos Rudinskaitės

II kurso, baudžiamosios justicijos teisės

studijų šakos studentės

Magistro darbas

Turto konfiskavimo ir išplėstinio turto konfiskavimo taikymo problemos

Problems of the application of confiscation and extended confiscation

Vadovas: Prof. dr. Aurelijus Gutauskas

Recenzentė: Doc. dr. Andželika Vosyliūtė

Vilnius

2024

ANOTACIJA IR PAGRINDINIAI ŽODŽIAI

Šiame magistro darbe atskleidžiama turto konfiskavimo ir išplėstinio turto konfiskavimo reguliavimas tarptautiniuose, Europos Sąjungos teisės aktuose ir nacionalinėje teisėje bei lyginami reguliavimai. Analizuojamas konfiskuotino turto turinys bei teismų praktikoje kylančios problemos konfiskuojant kaltininkui priklausančią turtą, atsižvelgiant į proporcingumo principą, žmogaus teisių principus – teisę į nuosavybę ir nekaltumo prezumpciją.

Pagrindiniai žodžiai: turto konfiskavimas, išplėstinis turto konfiskavimas, proporcingumo principas, nekaltumo prezumpcija, teisė į nuosavybę.

This Master's thesis highlights the regulation of confiscation and extended confiscation in international, European Union and national law and compares the regulations. It analyses the content of the property to be confiscated and the problems arising in case law in confiscating property belonging to the perpetrator, taking into account the principle of proportionality, the principles of human rights - the right to own property and the presumption of innocence.

Keywords: confiscation of assets, extended confiscation of assets, principle of proportionality, presumption of innocence, right to property.

TURINYS

SANTRUMPŲ SĄRAŠAS	2
IŽANGA.....	3
1. TURTO KONFISKAVIMO IR IŠPLĖSTINIO TURTO KONFISKAVIMO TEISINIS REGLAMENTAVIMAS	6
1. 1. Turto konfiskavimo ir išplėstinio turto konfiskavimo samprata tarptautiniuose teisės aktuose.....	6
1. 2. Turto konfiskavimo ir išplėstinio turto konfiskavimo samprata Europos Sąjungos teisės aktuose.....	8
1. 3. Turto konfiskavimo ir išplėstinio turto konfiskavimo samprata nacionaliniuose teisės aktuose	11
2. KONFISKUOTINO TURTO TURINYS.....	16
3. TURTO KONFISKAVIMO IR IŠPLĖSTINIO TURTO KONFISKAVIMO TAIKYMO DERINAMAS SU PROPORCINGUMO PRINCIPU	24
4. IŠPLĖSTINIO TURTO KONFISKAVIMO SANTYKIS SU NEKALTUMO PREZUMPCIJA.....	36
IŠVADOS.....	39
ŠALTINIŲ SĄRAŠAS.....	41
SANTRAUKA	47
SUMMARY	48

SANTRUMPŲ SĄRAŠAS

1988 m. JTO Konvencija – 1988 m. Jungtinių Tautų Organizacijos Konvencija dėl kovos su neteisėta narkotinių priemonių ir psichotropinių medžiagų apyvarta;

1990 m. Europos Konvencija – Europos 1990 m. konvencija dėl pinigų išplovimo ir nusikalstamu būdu įgytų pajamų paieškos, arešto bei konfiskavimo;

2000 m. JT – 2000 m. Jungtinių Tautų konvencija prieš tarptautinį organizuotą nusikalstamumą;

BK – Lietuvos Respublikos baudžiamasis kodeksas;

BPK – Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodeksas;

EŽTT – Europos Žmogaus Teisių Teismas;

Konstitucija – Lietuvos Respublikos Konstitucija;

Konstitucinis Teismas – Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas;

LAT – Lietuvos Aukščiausiasis Teismas.

IŽANGA

Darbo temos aktualumas. Dr. Romualdas Drakšas pažymėjo, kad „turto konfiskavimas – viena seniausių bausmių ar poveikio priemonių asmeniui“ (Drakšas, 2019, p. 327). Lietuvos Respublikos baudžiamajame kodekse (toliau ir – BK), galiojusiame iki 2003 m. gegužės 1 d., 35 straipsnio 1 dalyje turto konfiskavimas buvo apibūdamas kaip papildoma bausmė privalomai skiriama kaltininkui už padarytus sunkius savanaudiškus nusikaltimus (Lietuvos Respublikos įstatymas dėl Lietuvos Respublikos baudžiamojo..., 1994). Šiuo metu galiojančiame BK turto konfiskavimas ir išplėstinis turto konfiskavimas priskiriamas prie baudžiamojo poveikio priemonių (Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso patvirtinimo..., 2000), taigi turto konfiskavimas nebėra suvokiamas kaip bausmė. Turto konfiskavimas ir išplėstinis turto konfiskavimas, kaip baudžiamojo poveikio priemonės turi padėti įgyvendinti bausmės paskirtį, tačiau netinkamai pritaikius turto konfiskavimą ir/ar išplėstinį turto konfiskavimą gali būti neproporcingai apribota kaltininko teisė į nuosavybę, o tam tikrais atvejais turto konfiskavimas ar išplėstinis turto konfiskavimas kaltininkui gali turėti nubaudimo elementų, prilygti bausmei. Svarbu išsiaiškinti ar kaltininkui taikant turto konfiskavimą ir/ar išplėstinį turto konfiskavimą, kaip baudžiamojo poveikio priemones nėra pažeidžiami pagrindiniai žmogaus teisių principai – teisė į nuosavybę ir nekaltumo prezumpcija, bei proporcingumo principas.

Darbo tikslas. Išanalizuoti turto konfiskavimo ir išplėstinio turto konfiskavimo taikymo ypatumus kaltininkui, atsižvelgiant į proporcingumo principą, žmogaus teisių principus – teisę į nuosavybę ir nekaltumo prezumpciją. Šiame magistro darbe neanalizuojamas turto konfiskavimas ir išplėstinis turto konfiskavimas iš trečiųjų asmenų, kadangi teismų praktikos šiuo klausimu yra mažai, todėl nebūtų atskleista darbo tema.

Darbo objektas. Turto konfiskavimo ir išplėstinio turto konfiskavimo taikymo teismų praktikoje ypatumai.

Uždaviniai:

1. Atskleisti turto konfiskavimo ir išplėstinio turto konfiskavimo reguliavimą tarptautiniuose, Europos Sąjungos teisės aktuose bei palyginti tarptautinių, Europos Sąjungos teisės aktų atitikmenį nacionalinėje teisėje;
2. Išnagrinėti konfiskuotino turto turinio problematiką teismų praktikoje;
3. Išanalizuoti turto konfiskavimo ir išplėstinio turto konfiskavimo santykį su proporcingumo principu;

4. Išanalizuoti išplėstinio turto konfiskavimo santykį su nekaltumo prezumpcija.

Tyrimo metodai:

1. **Teisinių dokumentų ir mokslinės literatūros analizės metodas** naudotas analizuojant teismų praktiką, teisės aktus, mokslinius straipsnius ir specialiąją literatūrą. Analizuojant teismų praktiką buvo naudojama „Infolex“ viešų teismo sprendimų paieškų sistema ir „HUDOC“ duomenų bazė. Nagrinėjami aktualūs teismų sprendimai, t. y. nuo 2018 m. iki 2024 m. teismų sprendimai, neatsiribojant ir senesniais, tačiau aktualiais teismų išaiškinimais dėl turto konfiskavimo ir išplėstinio turto konfiskavimo taikymo.
2. **Lingvistinis metodas** naudotas paaiškinti turto konfiskavimo ir išplėstinio turto konfiskavimo institutus.
3. **Loginis, sisteminis metodas.** Šių metodų pagalba analizuojama turto konfiskavimo ir išplėstinio turto konfiskavimo taikymo suderinimas su teisės principais – proporcingumo principu, teise į nuosavybę, nekaltumo prezumpcija.
4. **Lyginamasis metodas** naudotas lyginant teismų praktiką, mokslinę literatūrą ir teisės aktus, bei lyginant Europos Sąjungos šalių reguliavimą su nacionalinės teisės reguliavimu;
5. **Apibendrinimo metodas** naudotas susisteminant visą gautą informaciją.

Darbo originalumas. Bendrai turto konfiskavimas ir išplėstinis turto konfiskavimas Lietuvos teisės doktrinoje, mokslininkų darbuose yra aptariamas, tačiau plačiau nagrinėjama turto konfiskavimo ir išplėstinio turto konfiskavimas reguliavimo problemos, teoriškai analizuojamas išplėstinis turto konfiskavimas. Teismų praktikoje kylančios problemos taikant turto konfiskavimą analizuojamos naujesnėse mokslinėse publikacijose, tačiau analizuojama siaurose srityse, t. y. siejant su konkrečiomis nusikalstamų veikų rūšimis, ar nusikalstamos veikos padarymo priemonėmis. Nagrinėjama tema, t. y. „Turto konfiskavimo ir išplėstinio turto konfiskavimo taikymo problemos“, darbo autoriui nepavyko rasti per pastaruosius penkerius metus šia darbo tema apgintų magistro darbų (paieškai buvo naudojama Vilniaus universiteto virtualios bibliotekos paieška). Manytina, kad šio magistro darbo tema yra originali, kadangi analizuojama aktuali teismų praktika, iš teismų praktikos kylančios problemos taikant turto konfiskavimą, išplėstinį turto konfiskavimą, bei atsižvelgiama į Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo (toliau ir – Konstitucinis Teismas) 2023 m. spalio 12 d. nutarimą, kuriame pasisakyta dėl Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 72³ straipsnio (2010 m. gruodžio 2 d. redakcija)

1 dalies, 2 dalies 3 punkto atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai (toliau ir – Konstitucija).

Svarbiausi šaltiniai. Rengiant šį darbą naudotasi teisės norminiais aktais – nacionaliniais teisės aktais bei tarptautiniais ir Europos Sąjungos teisės aktais, siekiant atskleisti ar turto konfiskavimo ir išplėstinio turto konfiskavimo reglamentavimas nacionalinėje teisėje atitinka tarptautinius ir Europos Sąjungos teisės aktus. Siekiant išanalizuoti konfiskuotino turto turinio problematika, turto konfiskavimo ir išplėstinio turto konfiskavimo santykį su proporcingumo principu, išplėstinio turto konfiskavimo santykį su nekaltumo prezumpcija buvo analizuojama specialioji literatūra, svarbiausia – Gintaro Švedo, Armano Abramavičiaus, Jono Prapiesčio, Egidijaus Bieliūno 2019 m. pirmoji knyga „Lietuvos baudžiamoji teisė. Bendroji dalis“; Gintaro Švedo, Armano Abramavičiaus, Jono Prapiesčio 2020 m. antroji knyga „Lietuvos baudžiamoji teisė. Bendroji dalis“; Skirmanto Bikelio ir kt. 2014 m. monografija „Kad nusikaltimai neapsimokėtų. Tradiciniai ir modernūs turto konfiskavimo mechanizmai“; Skirmanto Bikelio 2018 m. straipsnis „Nusikaltimo padarymo priemonės dalies konfiskavimas ar jos vertės dalies išieškojimas iš proporcingumo principo perspektyvos“; Rasos Paužaitės 2007 m. straipsnis „Turto konfiskavimo teisinės prigimties problemos“; Oleg Fedosiuk 2012 m. straipsnis „Baudžiamųjų įstatymų prieš neteisėtas pajamas ir korupciją leidyba: tarp gerų siekių ir legitimumo“; Romualdo Drakšo 2019 m. straipsnis „Išplėstinis turto konfiskavimas demokratinėje visuomenėje“. Visų šių paminėtų šaltinių panaudojimas svarbus, nes apibrėžia pagrindines turto konfiskavimo ir išplėstinio turto konfiskavimo problemas, kurios šiame darbe plačiau analizuojamos atsižvelgiant į aktualią teismų praktiką.

1. TURTO KONFISKAVIMO IR IŠPLĖSTINIO TURTO KONFISKAVIMO TEISINIS REGLAMENTAVIMAS

Šiame skyriuje analizuojama bei lyginama turto konfiskavimo samprata aktualiuose tarptautiniuose teisės aktuose, Europos Sąjungos teisės aktuose bei nacionaliniame teisės akte. Siekiant išsiaiškinti ar nacionalinėje teisėje įtvirtina turto konfiskavimo ir išplėstinio turto konfiskavimo samprata atitinka tarptautinių teisės aktų, Europos Sąjungos teisės aktuose įtvirtintas nuostatas.

1. 1. Turto konfiskavimo ir išplėstinio turto konfiskavimo samprata tarptautiniuose teisės aktuose

Dr. Gintautas Šulija teigia, kad „tarptautiniu lygmeniu pareiga numatyti turto konfiskavimą nacionaliniuose įstatymuose daugiausia siejama su bendromis pastangomis kovoje su neteisėta prekyba narkotinėmis medžiagomis, pinigų plovimu ir organizuotu nusikalstamumu, nes tradicinių priemonių – laisvės atėmimo ir baudos – tam nepakanka.“ (Šulija, 2004, p. 65). Taigi siekiant tarptautiniu lygmeniu užkirsti kelią nusikalstamoms veikoms, parodant nusikalstamas veikas atliekantiems asmenims, kad nusikalsti neapsimoka buvo priimti įvairūs tarptautiniai teisės aktai, kuriuose be kita ko buvo įtvirtintas ir turto konfiskavimo institutas, kuris turėjo palengvinti kovą su nusikalstamomis veikomis.

1988 m. Jungtinių Tautų Organizacijos Konvencija dėl kovos su neteisėta narkotinių priemonių ir psichotropinių medžiagų apyvarta (toliau ir – 1988 m. JTO Konvencija) buvo priimta susirūpinus, kad narkotinių priemonių ir psichotropinių medžiagų neteisėta apyvarta kelia rimtą pavojų žmonių sveikatai ir gerovei, neigiamai veikia ekonominius, kultūrinius ir politinius visuomenės pagrindus bei siekiant neleisti asmenims, užsiimantiems neteisėta apyvarta, gauti pajamų iš nusikalstamos veiklos ir tuo pašalinti pagrindinį motyvą skatinantį, tai daryti (1988 m. Jungtinių Tautų Organizacijos Konvencija..., 1998 m), taigi buvo susitarta ne tik pripažinti neteisėtą narkotinių priemonių ir psichotropinių medžiagų apyvartą baudžiamaisiais nusikaltimais, bet ir numatytas turto konfiskavimo institutas. JTO Konvencijos 5 straipsnio 1 dalyje numatyta konfiskacija, kuri įpareigoja šalis priimti priemones, reikalingas konfiskavimui, tai pajamų, kurios gautos padarius nusikaltimus susijusius su narkotinių ar psichotropinių medžiagų disponavimu, gamyba, pardavimu arba konfiskuoti nuosavybes, kurios vertė prilygsta tokioms pajamoms, bet to šalys įpareigtos priimti priemones reikalingas konfiskavimu narkotinių

priemonių, psichotropinių medžiagų ir įrengimų arba kitų priemonių, kurios bet kuriuo būdu buvo naudojamos arba skirtos naudoti padarant minėtus nusikaltimus.

Europos 1990 m. konvencija dėl pinigų išplovimo ir nusikalstamu būdu įgytų pajamų paieškos, arešto bei konfiskavimo (toliau ir – 1990 m. Europos Konvencija) buvo priimta tikint, kad vienas iš metodų kovai su sunkiais nusikaltimais sudaro nusikaltėlių gautų nusikalstamų pajamų konfiskavimas (Europos 1990 metų konvencija „Dėl pinigų...“, 1995). 1990 m. Europos Konvencijos 1 straipsnio d punkte konfiskacija apibrėžiama kaip „byloje dėl kriminalinio nusikaltimo arba nusikaltimų teismo numatyta turto atėmimo bausmė arba priemonė“, taigi konfiskavimas suprantamas kaip baudžiamoji poveikio priemonė arba bausmė. 1990 m. Europos Konvencijos 2 straipsnio 1 dalyje numatyta pareiga šalimis, kad „kiekviena šalis turi imtis tokių įstatyminių ir kitokių priemonių, kurios yra būtinos, kad būtų galima konfiskuoti priemones ir pelną arba turtą, kurio vertė atitinka tokį pelną“. 1990 m. Europos Konvencijos 1 straipsnyje apibrėžiama pajamų reikšmė, kuri suprantama kaip iš nusikalstamų veikų gauta ekonominė nauda, kurią gali sudaryti turtas, kuris apima apibrėžtą turtą – materialinį turtą ir turtines teises (kilnojamąjį ir nekilnojamąjį, teisinius dokumentus, įrodančius teisę į tokį turtą ar interesą juo), o priemonės suprantamos kaip bet koks turtas, kuris buvo panaudotas ar planuojamas panaudoti nusikaltimo padarymui. Be to 1990 m. Europos Konvencijos 3 straipsnyje numatytos laikinos priemonės, kurios padėtų identifikuoti ir surasti konfiskuotiną turtą bei užkirsti kelią sandoriams tokiu turtu, jo perdavimui arba disponavimui juo. Kituose 1990 m. Europos Konvencijos straipsniuose plačiau detalizuojamas šalių bendradarbiavimas taikant konfiskavimo procedūrą, taip kaip nurodyta 16 straipsnio 2 dalyje, kad „niekas šioje Konvencijoje neturi būti interpretuojama taip, kad bendra konfiskavimo vertė viršytų pinigų sumą, nurodytą nutarime konfiskuoti. Jeigu Šalis mano, kad taip gali atsitikti, suinteresuotos Šalys konsultuojasi, kad būtų išvengta tokio rezultato“, taigi numatyta ir nuteistųjų teisių gynimo priemonė.

2000 m. Jungtinių Tautų konvencija prieš tarptautinę organizuotą nusikalstamumą (toliau ir – 2000 m. JT Konvencija) buvo priimta su tikslu skatinti bendradarbiavimą siekiant užkirsti kelią tarptautiniam organizuotam nusikalstamumui ir veiksmingiau su juo kovoti (Jungtinių Tautų konvencija prieš tarptautinį..., 2002). Šioje konvencijoje numatytas ne tik nusikalstamų veikų – dalyvavimo organizuotoje nusikalstamoje grupėje, nusikalstamu būdu įgytų pajamų plovimo, korupcijos, kliudymo vykdyti teisingumą kriminalizavimas, sunkių nusikaltimų (už kurių padarymą numatyta laisvės atėmimo bausmė, kurios maksimali riba yra ne mažiau kaip ketveri metai, ar griežtesne bausme) užkardymas, bet ir už šias nusikalstamas veikas numatytas konfiskavimas, kuris 2000 m.

JT Konvencijos 2 straipsnio g punkte nurodytas, kaip nusavinimas (konfiskavimas) – tai „ilgalaikis turto paėmimas remiantis teismo ar kitos kompetentingos institucijos sprendimu“. 2000 m. JT Konvencijoje konfiskuotinas turtas apibrėžiamas plačiau nei anksčiau šiame darbe aptartuose tarptautiniuose teisės aktuose, turto sąvoka apima visų rūšių turta, tiek materialų, tiek nematerialų, kilnojamą ar nekilnojamą, daiktinį ar nedaiktinį ir teisę į tokį turta ar jo dalį patvirtinančius teisinius dokumentus (2000 m. JT Konvencijos 2 straipsnio d punktas). Kaip ir anksčiau minėtose tarptautinėse sutartyse 2000 m. JT Konvencijoje šalims numatyta iš esmės analogiška pareiga imtis priemonių, būtinų užtikrinančių galimybę konfiskuoti: „a) nusikalstamu būdu įgytas pajamas padarius nusikaltimą, arba turta, savo verte atitinkantį tokių pajamų vertę; b) turta, įrangą ar kitas priemones, naudotas ar skirtas naudoti padarant nusikaltimus“ (2000 m. JT Konvencijos 12 straipsnio 1 dalis), taigi galima įžvelgti, kad numatoma galimybė taikyti išplėstinį turto konfiskavimą. Pažymėtina, kad 2000 m. JT Konvencijos 12 straipsnio 7 dalyje numatyta, kad „valstybės, šios Konvencijos Šalys, gali apsvarstyti galimybę nustatyti reikalavimą, kad nusikaltimą padaręs asmuo įrodytų teisėtą tariamai nusikalstamu būdu įgytų pajamų ar kito konfiskuotino turto kilmę tiek, kiek toks reikalavimas atitinka jų vidaus teisės principus ir teismo bei kitokio nagrinėjimo pobūdį“.

Apibendrinant galima teigti, kad siekiant užkardyti nusikalstamas veikas buvo numatytas turto konfiskavimo institutas, kurio tikslas neleisti nusikalstamas veikas padariusiems asmenims turėti iš to naudos bei numatoma galimybė taikyti ir išplėstinį turto konfiskavimą.

1. 2. Turto konfiskavimo ir išplėstinio turto konfiskavimo samprata Europos Sąjungos teisės aktuose

Europos Parlamento narė Monica Macovei teigia – „jei norime sutrikdyti ir panaikinti organizuoto nusikalstamumo veiklą, paimti pinigus yra daug veiksmingiau nei pasiųsti kelis žmones į kalėjimą, o nešvarius pinigus palikti lauke“ (Macovei, 2013, p. 33). Europos Sąjunga siekiant užtikrinti bendrą požiūrį į turto konfiskavimą priėmė svarbius teisės aktus turto konfiskavimui, užpildydami spragas, kuriomis naudojasi įtariamieji/kaltinamieji.

2001 m. birželio 26 d. buvo priimtas Tarybos pamatinis sprendimas dėl pinigų plovimo, nusikaltimo priemonių ir nusikalstamu būdu įgytų pajamų nustatymo, paieškos, iššaldymo, areštavimo ir konfiskavimo (toliau ir – 2001 m. Pamatinis sprendimas dėl nusikalstamu būdu įgytų pajamų iššaldymo ir konfiskavimo), kuriame apibrėžta konfiskuojamo turto vertė, nurodant, kad „kiekviena valstybė narė imasi būtinų priemonių

užtikrinti, kad jos įstatymai ir procedūros dėl iš nusikalstamos veiklos įgytų pajamų konfiskavimo leistų, bent tada, kai šios pajamos negali būti išreikalautos, konfiskuoti turtą, kurio vertė atitinka tokias pajamas, tiek vidaus teismo procesuose, tiek ir kitos valstybės narės prašymu iškeltose bylose, taip pat ir pagal prašymus įvykdyti konfiskavimo pavedimus užsienyje. Tačiau valstybės narės gali nekonfiskuoti turto, kurio vertė atitinka iš nusikalstamos veiklos įgytų pajamų vertę, jei ši vertė būtų mažesnė kaip 4 000 eurų“ (2001 m. birželio 26 d. Tarybos pamatinis sprendimas..., 2001). Taigi, iš Europos Sąjungos valstybių narių reikalaujama taikyti atitinkamos vertės konfiskavimo sistemą, t. y. galimybę netaikyti turto konfiskavimo, jeigu iš nusikalstamos veiklos įgytų pajamų vertė mažesnė kaip 4 000 eurų. Pažymėtina ir tai, kad 2001 m. Pamatiniame sprendime dėl nusikalstamu būdu įgytų pajamų įšaldymo ir konfiskavimo turto, pajamų ir konfiskavimo sąvokos suprantamos taip, kaip nurodytos 1990 m. Europos Konvencijos 1 straipsnyje.

2005 m. vasario 24 d. buvo priimtas Tarybos pamatinis sprendimas dėl nusikalstamu būdu įgytų lėšų, nusikaltimo priemonių ir turto konfiskavimo (toliau ir – 2005 m. Pamatinis sprendimas dėl konfiskavimo), kuriame nustatyta, kad „kiekviena valstybė narė imasi būtinų priemonių, kad galėtų konfiskuoti visas arba dalį nusikaltimo priemonių ir lėšų, įgytų iš nusikaltimų, už kuriuos baudžiama laisvės atėmimu daugiau kaip vieneriems metams, arba turtą, kurio vertė atitinka tokias lėšas“ (2005 m. vasario 24 d. Tarybos pamatinis sprendimas..., 2005). Taigi buvo nustatyta bendra taisyklė, jeigu už nusikaltimus baudžiama ilgesne nei vienerių metų laisvės atėmimo bausme, valstybės turi konfiskuoti priemones, turtą, pajamas. 2005 m. Pamatiniame sprendime dėl konfiskavimo pajamos suprantamos kaip – „bet kokia ekonominė nauda, gauta iš nusikaltimų. Jos gali būti bet kokios turto formos“; turtas – „apima bet kaip apibrėžtą turtą, ir materialų arba nematerialų, kilnojamąjį ir nekilnojamąjį turtą ir teisinius dokumentus, patvirtinančius nuosavybės teisę arba interesą į tokį turtą“; nusikaltimo priemonės – „bet koks turtas, visas arba iš dalies kuriuo nors būdu naudojamas arba planuojamas panaudoti nusikaltimo arba nusikaltimų padarymui“; konfiskacija – „tai byloje dėl nusikaltimo arba nusikaltimų teismo numatyta turto galutinio atėmimo bausmė arba priemonė“, iš esmės sąvokos nesiskiria nuo sąvokų nurodytų 1990 m. Europos Konvencijos 1 straipsnyje. Pažymėtina, kad 2005 m. Pamatiniame sprendime dėl konfiskavimo ne tik numatytas turto konfiskavimas, bet ir išplėstinis turto konfiskavimas, tačiau išplėstinis turto konfiskavimas numatytas nusikalstamo susivienijimo nariams padariusiems tam tikrus sunkius nusikaltimus. Taip pat numatytas turto konfiskavimas iš trečiųjų asmenų. 2005 m. Pamatinio sprendimo dėl konfiskavimo 3 straipsnio 3 dalyje nurodyta, kad „kiekviena valstybė narė taip pat gali

svarstyti ar priimti būtinas priemones, kad, vadovaujantis 1 ir 2 dalyse nustatytomis sąlygomis, būtų galima konfiskuoti visą arba iš dalies turtą, įgytą atitinkamo asmens artimųjų giminaičių ir turtą, perduotą juridiniam asmeniui, kurio atžvilgiu atitinkamas asmuo, veikdamas vienas arba kartu su savo artimaisiais giminaičiais, kontroliuoja. Tas pats taikoma, jeigu atitinkamas asmuo gauna didžiąją dalį juridinio asmens pajamų“.

2006 m. spalio 6 d. buvo priimtas Tarybos pamatinis sprendimas dėl tarpusavio pripažinimo principo taikymo nutarimams konfiskuoti, kuriuo įtvirtino taisyklės pagal kurias „valstybė narė pripažįsta ir savo teritorijoje vykdo kitos valstybės narės kompetentingo teismo baudžiamosiose bylose priimtą nutarimą konfiskuoti“ (2006 m. spalio 6 d. Tarybos pamatinis sprendimas..., 2006). Šiuo pamatiniu sprendimu siekiama palengvinti Europos Sąjungos valstybėms narėms bendradarbiavimą tarp valstybių narių konfiskuojant turtą iš asmenų padariusių nusikaltimus.

2014 m. balandžio 3 d. buvo priimta Europos parlamento ir tarybos direktyva dėl nusikaltimų priemonių ir pajamų iš nusikaltimų iššaldymo ir konfiskavimo Europos Sąjungoje (toliau ir – 2014 m. direktyva), kurios tikslas niekuo neišsiskiria nuo kitų tarptautinių teisės aktų, t. y. siekiama kovoti su organizuotais nusikaltimais, siekiant juos užkardyti konfiskuojant iš nusikalstamos veikos gautas pajamas, priemones ar kitą turtą (2014 m. balandžio 3 d. Europos Parlamento ir Tarybos..., 2014). 2014 m. direktyvoje patikslinta pajamų gautų iš nusikalstamos veikos sąvoka, kuri apibrėžta direktyvos 2 straipsnio 1 punkte, nurodant, kad pajamos – tai „bet kokia iš nusikalstamos veikos tiesiogiai ar netiesiogiai gauta ekonominė nauda; jas gali sudaryti bet kokios formos turtas ir jos apima visas vėliau reinvestuotas ar transformuotas tiesiogines pajamas ir materialinę naudą“. Taigi buvo praplėsta pajamų sąvoka palyginant su ankstesniais teisės aktais, nustatant, kad pajamas gali apimti ir visiškai ar iš dalies transformuotos ar reinvestuotos pajamos, tai leidžia konfiskuoti pajamas, kurios buvo sumaišytos su turtu gautu iš teisėtų šaltinių, neviršijant neteisėtų pajamų vertės. Be to patikslinta turto konfiskavimo samprata, nurodant, kad konfiskavimas – „tai dėl nusikalstamos veikos teismo paskirtas galutinis turto paėmimas“. 2014 m. direktyvoje turto ir nusikaltimo priemonės sąvokos išlieka iš esmės analogiškos 1990 m. Europos Konvencijos 1 straipsnyje nurodytų minėtų sąvokų reikšmėms. 2014 m. direktyvoje numatytas nusikaltimo priemonių ir pajamų atitinkančios vertės konfiskavimas, jeigu yra priimtas galutinis apkaltinamais nuosprendis dėl nusikalstamos veikos, kuris taip pat gali būti priimtas ir kaltinamajam nedalyvaujant bylos nagrinėjime, t. y. kaltinamajam/įtariamajam slapstantis ar ligos atveju. Taip pat 2014 m. direktyvos 5 straipsnyje numatytas išplėstinis turto konfiskavimas, kuriuo nustatyta

konfiskuoti ne tik su konkrečiu nusikaltimu susijusį turtą, bet teismui nustatčius, kad nuteistojo turtas neproporcingas turėtoms teisėtoms pajamos, konfiskuoti ir kitą turtą kurį teismas pripažįsta pajamomis iš nusikalstamos veikos. 2014 m. direktyvos 6 straipsnyje numatytas konfiskavimas iš trečiųjų asmenų, įtvirtinta taisyklė, kad „valstybės narės imasi reikiamų priemonių, kad būtų sudaryta galimybė konfiskuoti pajamas arba kitą turtą, kurio vertė atitinka tokias pajamas, kuriuos įtariamasis arba kaltinamasis tiesiogiai arba netiesiogiai perdavė tretiesiems asmenims arba kuriuos tretieji asmenys įsigijo iš įtariamojo arba kaltinamojo, bent tuo atveju, jei, remiantis konkrečiais faktais ir aplinkybėmis, įskaitant tai, kad perleista ar įgyta neatlygintinai arba už gerokai žemesnę nei rinkos kainą, tie tretieji asmenys žinojo arba turėjo žinoti, kad perdavimo arba įsigijimo tikslas buvo išvengti konfiskavimo“. Konfiskavimas iš trečiųjų asmenų plačiau apibūdinamas nei anksčiau minėtuose teisės aktuose, neapsiribojant tik įtariamųjų ar kaltinamųjų artimaisiais giminaičiais ir judriniais asmenimis, 2014 m. direktyvos 6 straipsnio 2 dalyje pažymima, kad konfiskuojant turtą iš trečiųjų asmenų neturi būti pažeidžiamos trečiųjų asmenų teisės. Atkreiptinas dėmesys į 2014 m. direktyvos preambulės 18 punktą, kuriame nurodyta, kad „įgyvendindamos šią direktyvą, valstybės narės gali nustatyti, kad išimtinėmis aplinkybėmis konfiskavimas neturėtų būti skiriamas, jei tai pagal nacionalinę teisę atitinkamam asmeniui sukeltų nepagrįstai didelių sunkumų, remiantis atitinkamo konkretaus atvejo aplinkybėmis, kurios turėtų būti lemiamas veiksnys. Valstybės narės turėtų naudotis šia galimybe labai ribotai ir joms turėtų būti leista tik numatyti, kad konfiskavimas neskiriamas tais atvejais, kai dėl jo atitinkamas asmuo atsidurtų padėtyje, kurioje jam būtų labai sunku išgyventi“, taigi įtvirtintas ir proporcingumo principas, kuris leidžia valstybėms narėms išimtiniais atvejais netaikyti konfiskavimo.

Apibendrinant galima teigti, kad Europos Sąjungos teisės aktai papildė tarptautinius teisės aktus, detaliau aiškinamos sąvokos, apibrėžiamas išplėstinis turto konfiskavimas, bei numatytas turto konfiskavimas iš trečiųjų asmenų, siekiant palengvinti turto konfiskavimą baudžiamosiose bylose ir užtikrinti, kad nusikaltimus darantys asmenys nepasipelnytų iš nusikaltimų.

1. 3. Turto konfiskavimo ir išplėstinio turto konfiskavimo samprata nacionaliniuose teisės aktuose

Lietuvos Respublikos baudžiamajame kodekse turto konfiskavimas ir išplėstinis turto konfiskavimas yra priskiriamas prie baudžiamojo poveikio priemonių (Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso patvirtinimo..., 2000). Dr. Romualdas Drakšas

baudžiamojo poveikio priemonės apibrėžia, kaip „baudžiamojo įstatymo nustatytas valstybines prievartos priemonės, kurios teismo skiriamos baudžiamuosius nusižengimus ar nesunkius nusikaltimus padariusiems asmenims, atleistiems nuo baudžiamosios atsakomybės arba bausmės, ir padeda įgyvendinti bausmės paskirtį“ (Drakšas, 2004, p. 34). Dr. Romualdo Drakšo apibrėžimas iš esmės atkartoja BK nuostatas, t. y. baudžiamojo poveikio priemonių paskirtis įtvirtinta BK 67 straipsnio 1 dalyje, kurioje nurodoma, kad baudžiamojo poveikio priemonės turi padėti įgyvendinti bausmės paskirtį; BK 67 straipsnio 2 ir 4 dalyse įtvirtinta, kad turto konfiskavimas, išplėstinis turto konfiskavimas gali būti skiriamas pilnamečiam asmeniui, atleistam nuo baudžiamosios atsakomybės arba atleistam nuo bausmės, arba lygtinai paleistam iš pataisos įstaigos, o nepilnamečiui – atleistam nuo baudžiamosios atsakomybės arba atleistam nuo bausmės; BK 67 straipsnio 3 dalyje įtvirtinta, kad turto konfiskavimas, išplėstinis turto konfiskavimas gali būti skiriamas kartu su bausme. Prof. habil. dr. Gintaras Švedas turto konfiskavimą ir išplėstinį turto konfiskavimą nuo kitų baudžiamojo poveikio priemonių išskyrė į prevencinio pobūdžio priemonės, nurodydamas pagrindę prevencinio pobūdžio priemonių paskirtį „padėti užkirsti kelią ir (arba) pašalinti sąlygas naujų nusikalstamų veikų padarymui“ (Švedas *et al.*, 2020, p. 184). Pažymėtina, kad tarptautiniuose, Europos sąjungos teisės aktuose, išskyrus 2014 m. direktyvą, konfiskavimas apibrėžiamas, kaip bausmė ar poveikio priemonė, tačiau šiuo metu aktualioje BK redakcijoje konfiskavimas priskiriamas prie baudžiamojo poveikio priemonių.

BK 72 straipsnyje įtvirtintas turo konfiskavimo institutas, kuris apibrėžiamas kaip „priverstinis neatlygintinas konfiskuotino bet kokio pavidalo turto, esančio pas kaltininką ar kitus asmenis, paėmimas valstybės nuosavybėn“. Konfiskuotinu turtu laikomas Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso uždraustos veikos įrankis, priemonė ar rezultatas (BK 72 straipsnio 2 dalis). BK 72 straipsnio 2 dalyje nepateikiama uždraustos veikos įrankio ir priemonės samprata, tačiau pateikta nusikalstamos veikos rezultato samprata, t. y. nusikalstamos veikos rezultatu „pripažįstamas tiesiogiai ar netiesiogiai iš jos gautas bet kokio pavidalo turtas“, o tarptautiniuose, Europos Sąjungos teisės aktuose nusikalstamos veikos rezultatas apibrėžiamas kaip „pajamos gautos iš nusikalstamos veikos“, tačiau nepaisant sąvokos apibrėžimo skirtumų, esmė išlieka analogiška. Nors tarptautiniuose teisės aktuose bei Europos Sąjungos teisės aktuose detalai apibrėžiamos nusikalstamos veikos priemonės, nusikalstamos veikos pajamų sąvokos, o BK šių sąvokų apibrėžimų nepateikia, tačiau nacionalinės teisės doktrinoje, teismų praktikoje nusikalstamos veikos priemonės, įrankiai, rezultatas apibrėžiami detalai ir atitinka tarptautinius ir Europos

Sajungos teisės aktų nuostatas (*Autoriaus pastaba*. Konfiskuotino turto turinys nagrinėjamas antrajame darbo skyriuje). BK 72 straipsnio 3 dalyje įtvirtinta, kad „kaltininkui priklausantis konfiskuotinas turtas privalo būti konfiskuojamas visais atvejais“, o kaip anksčiau minėta 2014 m. direktyvos preambulės 18 punkte, numatyta galimybė taikyti proporcingumo principą, remiantis išskirtinėmis aplinkybėmis, ši nuostata BK 72 straipsnyje nėra įtvirtinta, tačiau remiantis teismų praktika, teismai taiko proporcingumo principą ir atsižvelgdamas į bylos aplinkybes netaiko turto konfiskavimo (*Autoriaus pastaba*. Proporcengumo principo taikymas analizuojamas trečiame skyriuje). BK 72 straipsnio 4 dalyje įtvirtintas turto konfiskavimas iš trečiųjų asmenų, nurodant, kad „kitam fiziniam ar juridiniam asmeniui priklausantis konfiskuotinas turtas konfiskuojamas, nepaisant to, ar tas asmuo nuteistas už šio kodekso uždraustos veikos padarymą, ar ne, jeigu: 1) perleisdamas turtą kaltininkui ar kitiems asmenims, jis žinojo arba turėjo ir galėjo žinoti, kad šis turtas bus naudojamas šio kodekso uždraustai veikai daryti; 2) šis turtas jam buvo perleistas sudarius apsimestinį sandorį; 3) šis turtas jam buvo perleistas kaip kaltininko šeimos nariui ar artimajam giminaičiui; 4) šis turtas jam buvo perleistas kaip juridiniam asmeniui, kurio vadovas, valdymo organo narys arba dalyviai, valdantys ne mažiau kaip penkiasdešimt procentų juridinio asmens akcijų (pajaus, įnašų ir pan.), yra kaltininkas, jo šeimos nariai ar artimieji giminaičiai; 5) įgydamas šį turtą, jis arba juridiniame asmenyje vadovaujančias pareigas ėję ir teisę jam atstovauti, juridinio asmens vardu priimti sprendimus ar kontroliuoti juridinio asmens veiklą turėję asmenys žinojo arba turėjo ir galėjo žinoti, kad šis turtas yra šio kodekso uždraustos veikos įrankis, priemonė ar rezultatas“. Turto konfiskavimas iš trečiųjų asmenų nacionalinėje teisėje reglamentuojamas plačiau nei Europos Sąjungos teisės aktuose (išskyrus 2014 m. direktyvą), neapsiribojant tik turto konfiskavimu iš artimųjų giminaičių, juridinio asmens. BK įtvirtintas turto konfiskavimas iš trečiųjų asmenų atitinka 2014 m. direktyvos nuostatas, tačiau reglamentuojama nacionalinėje teisėje plačiau. Kaip ir tarptautiniuose, Europos Sąjungos teisės aktuose BK 72 straipsnio 5 dalyje yra įtvirtintas turto vertės konfiskavimas, nurodant, „jeigu konfiskuotinas turtas yra paslėptas, suvartotas, priklauso tretiesiems asmenims ar jo negalima paimti dėl kitų priežasčių arba šį turtą konfiskuoti būtų netikslinga, teismas iš kaltininko ar kitų šio straipsnio 4 dalyje nurodytų asmenų išieško konfiskuotino turto vertę atitinkančią pinigų sumą“, to paties straipsnio 6 dalyje numatyta, kad „teismas, skirdamas turto konfiskavimą, turi nurodyti konfiskuojamus daiktus arba konfiskuojamo turto vertę pinigais“. Taigi turto vertės konfiskavimas atitinka tarptautinių, Europos Sąjungos teisės aktų nuostatas, tačiau perkelta ne pažodžiui.

BK 72³ straipsnyje įtvirtintas išplėstinio turto konfiskavimo institutas, kuris apibrėžimas kaip „kaltininko turto ar jo dalies, neproporcingos kaltininko teisėtoms pajamoms, paėmimas valstybės nuosavybėn, kai yra pagrindas manyti, kad turtas gautas nusikalstamu būdu“. BK 72³ straipsnio 2 dalyje įtvirtintos išplėstinio turto konfiskavimo taikymo sąlygos: „1) kaltininkas pripažintas padaręs apysunkį, sunkų arba labai sunkų tyčinį nusikaltimą, iš kurio jis turėjo ar galėjo turėti turtinės naudos; 2) kaltininkas turi šio kodekso uždraustos veikos padarymo metu, po jos padarymo arba per penkerius metus iki jos padarymo įgyto turto, kurio vertė neatitinka jo teisėtų pajamų, ir šis skirtumas viršija 250 MGL (*Autoriaus pastaba.* 12 500 eurų) dydžio sumą, arba per šiame punkte nurodytą laikotarpį kitiems asmenims yra perleidęs tokio turto; 3) baudžiamojo proceso metu kaltininkas nepagrindžia šio turto įsigijimo teisėtumo“. BK 72³ straipsnio 3 dalyje numatyta, jeigu „konfiskuotinas turtas, perleistas kitam fiziniam ar juridiniam asmeniui, iš šio asmens konfiskuojamas, jeigu yra bent vienas iš šių pagrindų: 1) turtas perleistas sudarius apsimestinį sandorį; 2) turtas perleistas kaltininko šeimos nariams arba artimiesiems giminaičiams; 3) turtas perleistas juridiniam asmeniui, kurio vadovas, valdymo organo narys arba dalyviai, valdantys ne mažiau kaip penkiasdešimt procentų juridinio asmens akcijų (pajaus, įnašų ir pan.), yra kaltininkas, jo šeimos nariai ar artimieji giminaičiai; 4) asmuo, kuriam perleistas turtas, arba juridiniame asmenyje vadovaujančias pareigas ėję ir teisę jam atstovauti, juridinio asmens vardu priimti sprendimus ar kontroliuoti juridinio asmens veiklą turėję asmenys žinojo arba turėjo ir galėjo žinoti, kad šis turtas įgytas nusikalstamu būdu ar neteisėtomis kaltininko lėšomis“. BK 72³ straipsnio 5 dalyje numatytas konfiskuotino turto vertės konfiskavimas, o to paties straipsnio 6 dalyje numatyta, kad „teismas skirdamas išplėstinį turto konfiskavimą, turi nurodyti konfiskuojamus daiktus arba konfiskuojamo turto ar jo dalies vertę pinigais“. Išplėstinio turto konfiskavimo samprata, sąlygos atitinka 2000 m. JT Konvencijos nuostatas, kurioje numatyta galimybė taikyti išplėstinį turto konfiskavimą, taip pat atitinka ir Europos Sąjungos teisės aktų nuostatas, t. y. atitinka 2005 m. Pamatinio sprendimo dėl konfiskavimo 3 straipsnyje įtvirtintus būtiniausius reikalavimus taikant išplėstinį turto konfiskavimą bei 2014 m. direktyvos nuostatas.

Nacionalinėje teisėje be turto konfiskavimo ir išplėstinio turto konfiskavimo yra numatytas ir civilinio turto konfiskavimo institutas. Lietuvos Respublikos civilinio turto konfiskavimo įstatymu siekiama užtikrinti prevenciją organizuoto nusikalstamumo, korupcijos ir savanaudiškų nusikaltimų (Lietuvos Respublikos civilinio turto konfiskavimo... 2020). Civilinis turto konfiskavimas skirtingai nuo išplėstinio turto

konfiskavimo gali būti taikomas ir asmenims, kurie nepadarė nusikaltimo, t. y. buvo įtariamais, kaltinami konkrečių nusikalstamų veikų padarymų, taip pat asmenims kuriems buvo pradėtas baudžiamasis procesas bet buvo nutrauktas dėl tam tikrų rūšių nusikaltimų padarymo, asmenims kurie yra įtraukti į organizuotų nusikalstamų grupių narių sąrašus. Taip pat šis institutas taikomas ir kai asmuo buvo pripažintas kaltu padaręs tam tikrą nusikaltimą, tačiau taikant civilinį turto konfiskavimą nėra svarbu kada asmuo buvo nuteistas už nusikaltimo padarymą. Taikant civilinį turto konfiskavimą svarbu, kad turtas ir/ar iš jo gauta turtinė nauda nėra gauta teisėtu būdu ir bendra turto vertė neatitinka tam tikro asmens ar asmenų teisėtų pajamų ir šis skirtumas viršija 2 000 bazinių bausmių ir nuobaudų dydžio sumą. Be to numatytas ir civilinis turto konfiskavimas iš trečiųjų asmenų, t. y. minėtų asmenų, kuriems gali būti taikomas civilinis turto konfiskavimas, sutuoktiniams arba asmenimis su kuriais bendrai tvarkomas ūkis.

Apibendrinant galima teigti, kad turto konfiskavimas ir išplėstinis turto konfiskavimas Lietuvos Respublikos baudžiamajame kodekse atitinka tarptautinių ir Europos Sąjungos teisės aktų nuostatas, kurios įgyvendintos nesusiaurintai. Lietuvos Respublika ratifikuodama tarptautinės teisės sutartis bei perkeldama Europos Sąjungos teisės aktus laikosi bendro tikslo, neleisti nusikalstamas veikas padariusiems asmenims turėti iš nusikalstamos veikos naudos.

2. KONFISKUOTINO TURTO TURINYS

Lietuvių kalbos žodyne turtas apibūdinamas kaip „nuosavybės teisėmis turimos materialės gėrybės“ (Lietuvių kalbos institutas, 2018). BK 72 straipsnio 2 dalyje nurodyta, kad konfiskuotinu turtu laikomas Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso uždraustos veikos įrankis, priemonė ar rezultatas, to paties straipsnio 6 dalyje nurodyta, jeigu konfiskuotinas turtas yra paslėptas, suvartotas, priklauso tretiesiems asmenims ar jo negalima paimti dėl kitų priežasčių arba šį turtą konfiskuoti būtų netikslinga, teismas iš kaltininko ar kitų asmenų išieško konfiskuotino turto vertę. Atkreiptinas dėmesys į tai, kad „jeigu nusikalstamos veikos rezultatas, įrankis ar priemonė buvo menkaverčiai (pvz., kirvis, peilis ar pan.) ar civilinėje apyvartoje uždrausti daiktai (pvz., netikri pinigai, narkotinės ar psichotropinės medžiagos ar pan.), jie ne konfiskuojami, bet paimami iš kaltininko ir perduodami valstybės institucijoms arba sunaikinami vadovaujantis BPK nuostatomis“ (Švedas *et al.*, 2020, p. 203). Lietuvos Aukščiausiojo Teismo (toliau ir – LAT) 2010 m. vasario 18 d. „Teismų praktikos taikant turto konfiskavimą (BK 72 straipsnis) apžvalgoje“ nurodyta, kad nusikalstamos veikos įrankiu ar priemone (BK 72 straipsnio 2 dalis) pripažįstami turintys ekonominę vertę daiktai (pvz., prietaisai, įrenginiai, mechanizmai) ar kitas turtas, kuris buvo panaudotas darant nusikalstamą veiką (Lietuvos Aukščiausiasis Teismas, 2010, Teismų praktika Nr. 32). Taigi galima apibendrinti, kad konfiskuotinu turtu laikytini materialinį vertę turintys daiktai. Pažymėtina, kad BK 72 straipsnyje nenustatyta, kas laikytina nusikaltimo padarymo įrankiu ar priemone, „tačiau pagal kasacinės instancijos teismo praktiką, sprendamas, ar turtas laikytinas nusikalstamos veikos įrankiu ar priemone, teismas įvertina šio turto panaudojimo reikšmę nusikalstamos veikos sudėties požymių įgyvendinimui (kasacinės nutartys baudžiamosiose bylose Nr. 2K-24/2011, 2K-237/2011)“ (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2022 m. birželio 30 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-199-719/2022). Atsižvelgiant į tai, šiame skyriuje atskleidžiamas konfiskuotino turto turinys, bei analizuojama konfiskuotino turto turinio taikymo problematika.

Baudžiamosios teisės literatūroje nusikalstamos veikos padarymo priemonėmis pripažįstami „įtaisai, įrenginiai, mechanizmai, prietaisai ir kiti materialūs daiktai, kurie darant nusikalstamą veiką ir kėsinantį į nusikaltimo objektą, dalyką tiesiogiai jų neveikia, nekeičia, nežaloja ir pan., bet jais sudaromos sąlygos, būtinos nusikaltimui padaryti ar esmingai lengvinančios jo padarymą“ (Švedas *et al.*, 2019, p. 337). Lietuvos Aukščiausiojo Teismo praktikoje pateiktas išaiškinimas, kad „nusikalstamos veikos padarymo priemonėmis pripažįstami įtaisai, įrenginiai, mechanizmai, prietaisai ir kiti materialūs

daiktai, kurie sudaro sąlygas arba palengvina tokios veikos padarymą, nors jų panaudojimas pats savaime tiesiogiai nedaro žalos atitinkamos veikos objektui ar dalykui <...> (kasacinės nutartys baudžiamosiose bylose Nr. 2K-7-83/2010, 2K-463/2011, 2K-205-628/2018). <...> Teismas, sprenddamas, ar daiktas (turtas) laikytinas nusikalstamos veikos priemone, turi įvertinti šio turto panaudojimo reikšmę nusikalstamos veikos sudėties požymiams realizuoti“ (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2022 m. vasario 15 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-16-942/2022). Pažymėtina, kad teismų praktikoje pripažįstama, kad nusikalstamos veikos padarymo priemonės konfiskavimo tikslas yra atimti galimybę dar kartą panaudoti nusikalstamos veikos priemonę nusikalstamais tikslais (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2021 m. balandžio 27 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-107-976/2021). Teismai konfiskuotinas nusikalstamos veikos padarymo priemonės nustato tinkamai, laikydamiesi LAT išaiškinimų, pavyzdžiui: Panevėžio apygardos teismo 2024 m. spalio 1 d. nutartyje teismas nurodė, kad mobilaus ryšio telefonas buvo naudotas nusikalstamų veikų palengvinimui, t. y. nuteistieji naudodamiesi mobilaus ryšio telefonu derino nusikalstamus veiksmus (įrodyta išklotinių analize), todėl mobilaus ryšio telefonas buvo pagrįstai pripažintas nusikalstamos veikos padarymo priemone ir buvo konfiskuotas (Panevėžio apygardos teismo 2024 m. spalio 1 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-133-350/2024); Vilniaus apygardos teismo 2023 m. gruodžio 29 d. nuosprendžiu buvo nustatyta, kad kaltinamasis E. D. naudojosi mobiliojo ryšio telefone įdiegta programėle „Wickr Me“, kuria tarėsi dėl psichotropinių medžiagų įgijimo, todėl mobiliojo ryšio telefonas pripažintas nusikalstamos veikos padarymo priemone ir buvo konfiskuotas (Vilniaus apygardos teismo 2023 m. gruodžio 29 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1-290-1072/2023); Vilniaus miesto apylinkės teismo 2024 m. vasario 26 d. nuosprendžiu nuspręsta konfiskuoti iš kaltinamojo A. S. nuosavybės teise priklausančią automobilį „Toyota Auris“, kaip nusikalstamos veikos padarymo priemonę, kurią kaltinamasis vairavo eismo įvykio metu, o po eismo įvykio iki neblaivumo patikrinimo vartojo alkoholį (Vilniaus miesto apylinkės teismo 2024 m. vasario 26 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1-361-990/2024); Plungės apylinkės teismo 2023 m. liepos 25 d. nuosprendžiu teismas nusprendė konfiskuoti automobilį „BMW“, kuriuo kaltinamasis V. J. naudodamasis padarė nusikalstamą veiką, numatytą BK 281 straipsnio 4 dalyje, t. y. būdamas neblaivus vairavo automobilį ir sukėlė eismo įvykį, kurio metu buvo sunkiai sužalotas nukentėjęsysis M. A., kaip nusikalstamos veikos padarymo priemonę (Plungės apylinkės teismo 2023 m. liepos 25 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1-225-1054/2023). Taip pat teismų praktikoje nusikalstamos veikos padarymo priemone pripažįstami daiktai, kurie buvo panaudoti nusikalstamos veikos dalykui gabenti, be kurio

nebūtų galimybės gabenti nusikalstamos veikos dalyko, pavyzdžiui: LAT 2011 m. vasario 8 d. nutartyje nustatyta, kad nuteistasis I. M. naudodamasis automobiliu gabeną nusikalstamos veikos dalyką – elektros laidus, nors nuteistasis ikiteisminio tyrimo metu keitė savo parodymus ir nurodė, kad laidus nešėsi rankose, tačiau liudytojas E. V. parodė, kad nuteistasis prašė šio pagalbos pakraunant laidus į automobilį, taigi teismas konstatavo, kad be automobilio nuteistajam pagrobtų laidų gabenimas iš vienos vietos į kitą būtų labai apsunkintas, o gal net ir neįmanomas, todėl teismas pagrįstai automobilį pripažino nusikaltimo padarymo priemone ir jį konfiskavo (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2011 m. vasario 8 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-24/2011). Taigi nusikalstamos veikos padarymo priemonėmis pripažįstami daiktai, kurie palengvina nusikalstamos veikos padarymą. Tačiau atkreiptinas dėmesys į automobilio, kaip nusikalstamos veikos priemonės konfiskavimą bylose dėl sveikatos sutrikdymo padarymo transporto priemone, kaip pažymėjo Dr. Skirmantas Bikelis analizuodamas nusikalstamos veikos padarymo priemonės ir įrankio sąvokas per tiesioginio poveikio nusikaltimo dalykui darymo kriterijų, kad nusikaltime, kuriame su transporto priemone padaromas sveikatos sutrikdymas asmeniui, transporto priemone turėtų būti vadinama nusikaltimo įrankiu, o ne priemone, tačiau „tokia teisinės sąvokos vartoseną, manytina, lietuvių kalboje skambėtų dirbtinai ir nenatūraliai. <...> Kitaip tariant, siekiant teisinio aiškumo ir paprastumo, siūlytina rinktis kalbiniu požiūriu mažesnę blogybę“ (Bikelis, 2019, p. 8-9).

Nusikalstamos veikos padarymo įrankio sąvoka lingvistiniu požiūriu atrodo identiška nusikalstamos veikos padarymo priemonės sąvokai, tačiau baudžiamosios teisės literatūroje minėtos sąvokos yra atskiriamos, nusikalstamos veikos padarymo įrankiais pripažįstami „bet kurie daiktai, kuriais tiesiogiai kėsinamasis į nusikaltimo objektą, dalyką, pavyzdžiui, ginklai, nuodai, įvairūs įsilaužimo įrankiai, ūkiniai buitiniai įrankiai, kuriais sužalojami nukentėjusieji“ (Švedas *et al.*, 2019, p. 337). LAT praktikoje nusikalstamos veikos įrankiais pripažįstami „daiktai, kuriais, siekdamas sumažinti pastangas ar koncentruoti jėgas, kaltininkas tiesiogiai daro poveikį nusikalstamos veikos dalykui ar nukentėjusiam asmeniui ir taip padaro žalą baudžiamojo įstatymo saugomoms vertybėms“ (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2018 m. sausio 10 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-80-511/2018). Teismai konfiskuotinus nusikalstamos veikos padarymo įrankius nustato tinkamai, laikydamiesi LAT išaiškinimų, pavyzdžiui: Vilniaus apygardos teismo 2022 m. vasario 8 d. nuosprendžiu, nustatyta, kad pirmosios instancijos teismas pagrįstai konfiskavo iš A. M. šaunamąjį ginklą, nors A. M. turėjo teisę laikyti ir nešioti ginklus, tačiau A. M. panaudodamas šaunamąjį ginklą apgadino I.T.S. A. automobilį ir sužalojo

nukentėjusį, todėl šaunamasis ginklas buvo pripažintas nusikalstamos veikos padarymo įrankis ir buvo konfiskuotas iš A. M. (Vilniaus apygardos teismo 2022 m. vasario 8 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-26-468/2022); Vilniaus apygardos teismo 2020 m. kovo 6 d. nuosprendžiu buvo nuspręsta iš kaltinamojo D. S. konfiskuoti kastuvą, kaip nusikalstamos veikos padarymo įrankį, kuris buvo panaudotas narkotinių medžiagų perkėlimui iš vienos slaptavietės į kitą (Vilniaus apygardos teismo 2020 m. kovo 6 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1-39-898/2020); Panevėžio apygardos teismo 2023 m. gruodžio 7 d. nuosprendžiu buvo nuspręsta iš D. R. konfiskuoti nusikalstamos veikos padarymo įrankį – graižtvinį medžioklinį ginklą, kurį D. R. pažeidęs Medžioklės taisyklių punktus, pripažintas kaltu padaręs nusikalstamą veiką, numatyta BK 132 straipsnio 3 dalyje (Panevėžio apygardos teismo 2023 m. gruodžio 7 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-132-581/2023). Taigi, kaip anksčiau minėtina nusikalstamos veikos padarymo priemonės ir įrankių sąvokos lingvistiniu požiūriu atrodo identiškos, tačiau nusikalstamos veikos priemonės ir įrankių sąvokos atskiriamos. Pagrindinis atribojantis požymis nusikalstamos veikos padarymo priemonės ir įrankio yra tai, kad nusikalstamos veikos padarymo priemonė nedaro tiesioginio poveikio nusikalstamos veikos objektui, t. y. palengvina padaryti nusikalstamą veiką arba sudaro galimybę padaryti veiką, skirtingai nuo nusikalstamos veikos padarymo įrankio. Pažymėtina, kad teismų praktikoje nusikalstamos veikos įrankio ar priemonės konfiskavimas paprastai taikomas darant tyčines nusikalstamas veikas (Švedas et al. 2020, p. 204), tačiau BK 72 straipsnyje neapribota galimybė taikyti nusikalstamos veikos įrankio ar priemonės konfiskavimą neatsargiuose nusikaltimuose, teismai konfiskuoja nusikalstamos veikos įrankius ir/ar priemones ir neatsargiuose nusikaltimuose, pavyzdžiui, kaip aptartame Panevėžio apygardos teismo 2023 m. gruodžio 7 d. nuosprendyje buvo konfiskuotas graižtvinis medžioklinis ginklas padarius neatsargų nusikaltimą, numatyta BK 132 straipsnio 3 dalyje (Panevėžio apygardos teismo 2023 m. gruodžio 7 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-132-581/2023).

Nusikalstamos veikos rezultato samprata apibrėžiama BK 72 straipsnio 2 dalyje, kurioje nurodyta, kad nusikalstamos veikos rezultatu „pripažįstamas tiesiogiai ar netiesiogiai iš jos gautas bet kokio pavidalo turtas“. Nusikalstamos veikos rezultato konfiskavimo paskirtis yra panaikinti galimybę iš nusikalstamos veikos gauti naudos (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2019 m. gegužės 20 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-143-976/2019). Baudžiamosios teisės literatūroje nurodoma, kad „kaip nusikalstamos veikos rezultatas turi būti konfiskuojamas turtas, kuris gali būti įvairios

formos (materialus ir nematerialus, kilnojamasis ir nekilnojamasis, bei teisiniai dokumentai, patvirtinantys nuosavybės teisę ar interesą į tokį turtą) ir kuri kaltininkas gavo padaręs nusikalstamą veiką (pvz., pinigai vertybiniai popieriai, meno kūriniai ir pan.). Be to, turi būti konfiskuojamas ne tik tiesiogiai iš nusikalstamos veikos gautas turtas, bet taip pat iš šio turto naujai įgyti ekonominę vertę turintys daiktai, pinigai ar kitas turtas“ (Švedas *et al.*, 2020, p. 204). LAT praktikoje „nusikalstamos veikos rezultatu laikoma turtinė nauda, kurią kaltininkas gauna padaręs veiką, jo pasipelnymas iš šios veikos. BK 72 straipsnio imperatyvas konfiskuoti nusikalstamos veikos rezultatą (nusikalstamu būdu gautą turtą ar iš šio turto naujai įgytą ekonominę vertę turintį turtą) suponuoja teismo pareigą baigiamajame akte išdėstyti motyvus, pagrindžiančius nusikalstamą konfiskuojamo turto kilmę. Nusikalstama turto kilmė turi būti nustatyta, o ne preziumuota (kasacinės nutartys baudžiamosiose bylose Nr. 2K-7-330/2011, 2K-7-96/2012, 2K-196-788/2017, 2K-65-648/2021, 2K-91-976/2023)“ (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2023 m. birželio 15 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-91-976/2023). Konfiskuojant nusikalstamos veikos rezultatą, neretai teismai neatsižvelgia ar netinkamai įvertina bylos aplinkybes, pavyzdžiui: Lietuvos apeliacinis teismas 2024 m. spalio 17 d. nutartimi pakeitė Klaipėdos apygardos teismo 2024 m. sausio 18 d. nuosprendžio dalį, kuria nuspręsta konfiskuoti iš nuteistosios Y. K. paimitus 6 055 eurų. Byloje nustatyta, kad nuteistoji Y. K. organizavo ir vadovavo nukentėjusiosios V. G. prostitucijai, nukentėjusioji pusę sumos uždirbtos iš prostitucijos palikdavo bute, kuriame teikė seksualines paslaugas, o šiuos pinigus vėliau pasiimdavo Y. K. Nuteistoji, iš V. G. prostitucijos gautus pinigus laikė nuteistojo S. S. namuose. S. S. namuose rasti 6 000 eurų priklausė Y. K., kuriuos paėmė policijos pareigūnai. Teisėjų kolegija konstatavo, kad 6 000 eurų yra nusikalstamos veikos rezultatas, t. y. pinigai gauti iš nusikalstamos veikos (organizuojant ir vadovaujant prostitucijai), todėl šie pinigai kaip nusikalstamos veikos rezultatas pagrįstai konfiskuoti iš Y. K. Nuteistosios Y. K. gyvenamosios vietos kartos metu buvo rasti 45 eurai (nuteistoji šiuos pinigus laikė savo kelnų kišenėje), Y. K. kratos metu nurodė, kad 45 eurai gauti iš jos pačios vertimosi prostitucija ir pinigai priklauso jai. Y. K. viso teismo proceso metu teigė, kad ir pati dirbo prostitute. Įvertinus šiuos duomenis, teisėjų kolegija konstatavo, kad kratos metu nuteistosios Y. K. gyvenamojoje vietoje rastų grynųjų pinigų konfiskavimas nepagrįstas, nes byloje nepakanka duomenų išvadai, jog 45 eurų – piniginių lėšų kilmė yra nusikalstamos veikos rezultatas, todėl pirmos instancijos teismo sprendimas konfiskuoti ir šiuos pinigus, kaip gautus iš nusikalstamos veikos, nėra pagrįstas (pirmosios instancijos teismas padarė techninę klaidą dėl 55 eurų, nes Y. K. gyvenamosios vietos kratos metu buvo rasti 45 eurai, o ne 55 eurai). Lietuvos apeliacinis teismas nutarė, konfiskuojamų

pinigų sumą suamžinti iki 6 000 eurų, likusius 45 eurų grąžinti nuteistajai Y. K. (Lietuvos apeliacinio teismo 2024 m. spalio 17 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-267-449/2024); Panevėžio apygardos teismo 2024 m. spalio 1 d. nutartyje teismas panaikino Panevėžio apylinkės teismo Panevėžio rūmų 2024 m. birželio 7 d. nuosprendžio dalį, kurioje buvo nuspręsta konfiskuoti automobilį „Audi A6 Avant“ su rakteliu, kadangi byloje nebuvo jokių patvirtinančių įrodymų, kad nuteistoji minėtą automobilį įsigijo už pinigus, gautus iš nusikalstamų veikų, todėl automobilio konfiskavimas negalėjo būti laikomas pagrįstu ir teisėtu (Panevėžio apygardos teismo 2024 m. spalio 1 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-133-350/2024); LAT 2021 m. gegužės 19 d. nutartimi panaikino Klaipėdos apylinkės teismo 2019 m. birželio 14 d. ir Klaipėdos apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2020 m. lapkričio 12 d. nuosprendžių dalis, kuriomis nuspręsta konfiskuoti dvi padangas su lengvojo lydinio ratlankiais „Tracmax Radial F110 235/50R18“ ir dvi padangas su lengvojo lydinio ratlankiais „Fulda Radial 225/45ZR18“, grąžinant jas A. Ž. Teismas nustatė, kad minėtos padangos ir lengvojo lydinio ratlankiai buvo perduoti saugoti kaip galimai vogti daiktai, tiriant BK 189 straipsnio 1 dalyje nurodytą nusikalstamą veiką, tačiau apeliacinės instancijos teismas išsteisinęs A. Ž. nusikalstamos veikos, numatytos BK 189 straipsnio 1 dalyje, padarymu, grąžino automobilį „Mercedes-Benz Vito“, kuriame buvo rastos ir paimitos minėtos padangos, lengvojo lydinio ratlankiai, tačiau padangų, lengvojo lydinio ratlankių konfiskavimo klausimo nesprendė ir nenurodė pagrindo konfiskuoti padangas, lengvojo lydinio ratlankius (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2021 m. gegužės 19 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-122-976/2021). Taigi, galima pastebėti, kad žemesnės instancijos teismai neretai nusikalstamos veikos turto kilmę preziumuoja, o ne nustato, todėl žemesnės instancijos teismų sprendimai naikinami ir konfiskuotinas turtas grąžinamas jų teisėtiems šeimininkams. Taip pat pažymėtina, situacija, kai nusikalstama veika atliekama bendrininkaujant ir iš nusikalstamos veikos gaunama nauda (rezultatas), tuomet teismai nustatant nusikalstamos veikos rezultatą, turi atsižvelgti į tai, kokią konkrečią naudą gavo kiekvienas iš bendrininkų, bei į bendrininkų vaidmenis darant nusikalstamas veikas ir į kitus duomenis, reikšmingus konkrečios naudos gavimui identifikuoti (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2012 m. lapkričio 27 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-531/2012), o nepavykus nustatyti kokią naudą gavo kiekvienas iš bendrininkų, nusikalstamos veikos rezultatas iš bendrininkų išieškomas lygiomis dalimis, antai LAT 2020 m. vasario 4 d. nutartyje konstatuota, kad nepavykus nustatyti kiekvieno iš bendrininkų gauto konkretaus pajamų dydžio pelnantis iš prostitucijos, tačiau konfiskuotos pinigų sumos lygiomis dalimis ir proporcingai pagal konkreitiems bendrininkams

inkriminuotas iš prostitucijos gautas pajamas (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2020 m. vasario 4 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-58-511/2020).

Analizuojant turto konfiskavimo ir nusikalstama veika padarytos žalos atlyginimo santykį, svarbu pažymėti, kad nusikalstamos veikos rezultata ne visuomet galima konfiskuoti. Kaip pažymėjo Rasa Paužaitė „konfiskuotinas turtas ir nukentėjusiajam padaryta žala – neretai sutampa“ (Paužaitė, 2008, p. 59). Konstitucinio Teismo 2006 m. rugpjūčio 19 d. nutarime įtvirtinta, kad „būtinumas atlyginti asmeniui padarytą materialinę ir moralinę žalą yra konstitucinis principas“ (Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2006 m. rugpjūčio 19 d. nutarimas Nr. 23/04). Rasa Paužaitė analizuodama nusikalstamos veikos rezultato ir žalos atlyginimo klausimą pažymėjo, kad konstitucinį principą atlyginti asmeniui padarytą žalą detalizuoja Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso (toliau ir – BPK), Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas bei kiti teisės aktai (Paužaitė, 2008, p. 58-59). BPK 44 straipsnio 10 dalyje numatyta, kad nuo nusikalstamos veikos nukentėjęs asmuo turi teisę gauti žalos atlyginimą, o BPK 109 straipsnyje numatyta, kad „asmuo, dėl nusikalstamos veikos patyręs turtinės ar neturtinės žalos (*Autoriaus pastaba*. Turto konfiskavimo atveju, svarbi tik turtinė žala, nes turtinė žala gali būti nusikalstamos veikos rezultatu) turi teisę baudžiamajame procese pareikšti įtariamajam ar kaltinamajam arba už įtariamojo ar kaltinamojo veikas materialiai atsakingiems asmenims civilinį ieškinį“. Taip pat BPK 108 straipsnio 1 dalyje įtvirtinta, kad „teismas, įsitikinęs, kad proceso metu rasti ir paimiti daiktai ar vertybės priklauso nukentėjusiajam ar kitam asmeniui, nusprendžia šiuos daiktus ar vertybes po nuosprendžio įsiteisėjimo grąžinti jų savininkui“, taigi, jeigu turtas, kuris yra nusikalstamos veikos rezultatas ir priklauso nukentėjusiajam, galima teigti, kad turtas turi būti grąžinamas nukentėjusiajam ir nekonskiskuojamas. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo praktikoje yra suformuotos taisyklės dėl nusikalstamos veikos rezultato konfiskavimo:

1. „Jeigu baudžiamojo proceso metu nebuvo pareikštas civilinis ieškinys ar nėra duomenų, jog neteisėtai užvaldytas turtas buvo grąžintas nukentėjusiajam ir nustatyta, kad kaltininkas iš nusikalstamos veikos neteisėtai praturtėjo, iš nusikalstamos veikos gautas turtas konfiskuojamas (kasacinės nutartys baudžiamosiose bylose Nr. 2K-7-84/2012, 2K-329/2011, 2K-511/2010);

2. Jeigu nusikalstamu būdu užvaldytas turtas grąžinamas nukentėjusiajam arba baudžiamojo proceso metu buvo pareiškiamas civilinis ieškinys, arba kitokiu būdu susitariama dėl padarytos žalos atlyginimo, turto konfiskavimas gali būti taikomas tik tada, kai asmuo neteisėtai įgytą turtą ar jo dalį yra pardavęs ar kitokiu būdu gavęs iš jo turtinės naudos (kasacinė nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-368/2011)“ (Lietuvos

Aukščiausiojo Teismo 2020 m. vasario 4 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-58-511/2020).

Taigi konfiskuojant nusikalstamos veikos rezultatą iš kaltininko svarbu nustatyti nusikalstamos veikos turto kilmę ir jeigu turtas priklauso nukentėjusiajam šis turtas turi būti nekonfiskuojamas, o grąžinamas nukentėjusiajam. Išskyrus atvejus, kai nėra pareikštas civilinis ieškinys ar nesant duomenų, jog turtas buvo grąžintas nukentėjusiajam ir kaltininkas iš nusikalstamos veikos praturtėjo; neteisėtai užvaldytas turtas buvo grąžintas nukentėjusiajam arba buvo pareikštas civilinis ieškinys, arba buvo susitarta dėl žalos atlyginimo, tuomet nusikalstamos veikos rezultatas nekonfiskuojamas, tačiau konfiskuojama iš nusikalstamos veikos rezultato gauta turtinė nauda, jei tokia nauda buvo gauta.

Apibendrinant galima teigti, kad konfiskuotino turto turinys yra aiškiai apibrėžiamas LAT praktikoje, teismai taikydami turto turinio konfiskavimą vadovaujasi LAT praktika ir tinkamai nustato ir konfiskuoja nusikalstamos veikos įrankį ir priemonę, nustato sąsają su nusikalstama veika. Nusikalstamos veikos įrankio, priemonės konfiskuojamos net tik tyčinėse bet ir neatsargiose nusikalstamose veikose. Konfiskuojant nusikalstamos veikos rezultatą neretai netinkamai nustatoma nusikalstamos veikos turto kilmė, galima daryti prielaidą, kad teismai preziumuoja nusikalstamos veikos turto kilmę ir nepagrįstai konfiskuoja nusikalstamos veikos rezultatą, tačiau aukštesnės instancijos teismai naikina sprendimus ir turtą grąžina teisėtiems šeimininkams.

3. TURTO KONFISKAVIMO IR IŠPLĖSTINIO TURTO KONFISKAVIMO TAIKYMO DERINAMAS SU PROPORCINGUMO PRINCIPU

Proporcingumo principas netiesiogiai kilo iš Aristotelio teisingumo sampratos, pasak „Aristotelio teisingumas – tai harmonija žmogaus sieloje, o visuomenei – tai lygybė ir proporcingumas naudojantis vertybėmis. Aristotelio politinėje filosofijoje esminis teisingumo kriterijus yra lygiųjų traktavimas vienodai, o nelygiųjų – nevienodai, bet proporcingai jų atitinkamiems skirtumams“, galima teigti, kad Aristotelis puoselėjo idėja – tai kas teisinga yra proporcinga (Engle, 2012, cituota Aristotle, p. 10-12). Lietuvių kalbos enciklopedijoje proporcingumas apibūdinamas kaip „bendrasis teisės principas, pagal kurį už teisės pažeidimus valstybės nustatomos poveikio priemonės turi būti adekvačios teisės pažeidimui ir jo padariniams. Tarp siekiamo tikslo nubausti teisės pažeidėją ir garantuoti teisės pažeidimų prevenciją bei pasirinktų priemonių šiam tikslui pasiekti turi būti teisinga pusiausvyra, neturi būti nepagrįstai didelio neadekvatumo ir disproporcijų, teisės pažeidėjas neturi būti varžomas akivaizdžiai labiau negu reikia tikslui pasiekti“ (Varnienė, 2019). Taigi sprendžiant dėl skirtinos baudžiamojo poveikio priemonės, teismai turi įvertinti padarytą nusikalstamą veiką, jos atitikmenį visuomenės ir valstybės interesams, t. y. visuomenės saugumą, prevenciją ir užkardymą nuo nusikalstamų veikų, siekiant teisės pažeidėjui nesukelti per didelės naštos, t. y. taikyti proporcingumo principą. Pažymėtina, kad baudžiamasis įstatymas nenumato galimybės taikyti proporcingumo principą, tačiau remiantis Europos Žmogaus Teisių Teismo (toliau ir – EŽTT) ir LAT jurisprudencija, turi būti vertinamas konfiskuotino turto proporcingumas (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2019 m. vasario 28 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-53-1073/2019). Atsižvelgiant į tai, šiame skyriuje bus nagrinėjamas proporcingumo principo taikymas bylose dėl turto konfiskavimo.

Dr. Skirmantas Bikelis baudžiamosios teisės teorijoje išskiria materialinį ir procesinį turto konfiskavimo proporcingumo aspektus, „materialiniu aspektu vertinama taikytinų nuosavybės apribojimų apimtis: ar šie ribojimai nebus pernelyg didelė našta jų adresatui ir su juo artimais socialiniais ryšiais susijusiems asmenims. Maksimali apribojimų apimtis gali būti viso (įskaitant teisėtai įgytą) asmens turto konfiskavimas, o bene mažiausia ribojimų apimtis – tik dalies neteisėtai įgyto turto paėmimas mokesčių pavidalu ar paėmimas tik tokio neteisėto turto, kurio ryšys su konkrečiu įrodytu nusikaltimu nustatytas nepaliekant jokių pagrįstų abejonių. Procesinis aspektas yra dvejopas. Viena vertus, šiuo aspektu vertinama, kokia yra rizika, kad ribojimai gali būti pritaikyti nepagrįstai ir kad procesas dėl galimo nuosavybės apribojimo pernelyg apsunkins turto valdytoją. Vertinama,

kokie neteisėtos turto kilmės įrodinėjimo standartai būtų pakankami, kaip turi būti paskirstyta įrodinėjimo pareiga, atitinkamai – ar ir kokios turto neteisėtos kilmės prezumpcijos gali būti leistinos. Kuo griežtesnis standartas – tuo didesnės asmens nuosavybės teisės apsaugos garantijos“ (Bikelis, 2014, p. 17). Taigi iš esmės materialiniu aspektu vertinamas santykis kaltininko ir jo artimųjų su skirtinu nuosavybės teisės ribojimu, atsižvelgiama ar nuosavybės teisės ribojimas nesukels per didelės naštos visiškai konfiskuojant turtą ir neturės nubaudimo elementų, taikant tik dalies neteisėtai įgyto turto ribojimą vertinamas konkretus kaltininko neteisėtai įgyto turto santykis su padaryta nusikalstama veika. O procesiniu aspektu vertinama rizika, kad nuosavybės ribojimai gali būti pritaikyti nepagrįstai ir taip bus apsunkintos turto valdytojo teisės, bei vertinamas kaip turi būti paskirstyta įrodinėjimo pareiga. Kitą svarbų aspektą, kaip formalų turto konfiskavimo pagrindą dr. Skirmantas Bikelis išskyrė pagal subjektus: „a) tik apkaltinamuoju nuosprendžiu nuteistiems asmenims (gali būti nustatomas platesnis ar siauresnis ratas nusikaltimų, už kuriuos nuteistiems asmenims taikomas tam tikras turto paėmimo mechanizmas), ar b) asmenims, kurie yra nuteisti arba jų pavojingos veikos padarymo faktas yra nustatytas, o baudžiamoji byla nutraukta, arba c) taikomas asmenims, prieš kuriuos yra pradėtas baudžiamasis procesas, pareikšti įtarimai, arba d) turto paėmimo procedūra gali būti taikoma bet kuriam asmeniui, jos pradžia visiškai nesiejama su baudžiamąjo proceso eiga, jis gali būti net nepradėtas“ (Bikelis, 2014, p. 17-18).

BK 72 straipsnio 3 dalyje numatyta, kad „kaltininkui priklausantis konfiskuotinas turtas privalo būti konfiskuojamas visais atvejais“, 4 dalyje – „Kitam fiziniam ar juridiniam asmeniui priklausantis konfiskuotinas turtas konfiskuojamas <...>“, 5 dalyje „teismas iš kaltininko ar kitų šio straipsnio 4 dalyje nurodytų asmenų išieško konfiskuotino turto vertę atitinkančią pinigų sumą“, o BK 72³ straipsnio 1 dalyje numatyta, kad „išplėstinis turto konfiskavimas yra kaltininko turto ar jo dalies, neproporcingos kaltininko teisėtoms pajamoms, paėmimas valstybės nuosavybėn, kai yra pagrindas manyti, kad turtas gautas nusikalstamu būdu“, taigi konfiskuojant šį turtą apribojama kaltininko teisė į nuosavybę, kuri yra įtvirtinta Konstitucijos 23 straipsnyje, bei Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos protokolo Nr. 1 1 straipsnyje. EŽTT 1986 m. vasario 21 d. sprendime dėl nuosavybės apribojimo, taikant Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos protokolo Nr. 1 1 straipsnį paaiškinta, kad „priemone, kuria atimama nuosavybė, ne tik turi būti siekiama teisėto tikslo „viešojo intereso“, bet ir turi būti pagrįstas proporcingumo santykis tarp naudojamos priemonės ir siekiamo tikslo. Pusiausvyra nebus pasiekta, jei atitinkamam asmeniui teko prisiimti „individualią ir pernelyg didelę naštą“

(Europos Žmogaus Teisių Teismo 1986 m. vasario 21 d. sprendimas byloje James ir kiti prieš Jungtinę Karalystę, pareiškimo Nr. 8793/79). Taip pat Konstitucinio Teismo nutarimuose, kurie cituojami LAT 2019 m. vasario 28 d. nutartyje nurodyta, kad „visa teisės sistema turi būti grindžiama konstituciniu teisinės valstybės principu, kuris suponuoja ir nustatytos teisinės atsakomybės proporcingumą. Vadovaujantis konstituciniais teisingumo, teisinės valstybės principais, už teisės pažeidimus taikomos poveikio priemonės turi būti proporcingos teisės pažeidimui, jos turi atitikti siekiamus teisėtus ir visuotinai svarbius tikslus, neturi varžyti asmens akivaizdžiai labiau, negu reikia šiems tikslams pasiekti; tarp siekiamo tikslo nubausti teisės pažeidėjus ir užtikrinti teisės pažeidimų prevenciją ir pasirinktų priemonių šiam tikslui pasiekti turi būti teisinga pusiausvyra (proporcingumas). Taigi, įstatymu nustatant atsakomybę, taip pat jos įgyvendinimą, turi būti išlaikoma teisinga visuomenės ir asmens interesų pusiausvyra, kad būtų išvengta nepagrįsto asmens teisių ribojimo. Remiantis šiuo principu, įstatymais asmens teisės gali būti apribotos tik tiek, kiek yra būtina viešiesiems interesams ginti, tarp pasirinktų priemonių ir siekiamo teisėto ir visuotinai svarbaus tikslo privalo būti protingas santykis. Šiam tikslui pasiekti gali būti nustatytos tokios priemonės, kurios būtų pakankamos ir ribotų asmens teises ne daugiau, negu yra būtina (Konstitucinio Teismo 2008 m. kovo 15 d., 2009 m. balandžio 10 d., 2011 m. sausio 31 d., 2013 m. gruodžio 6 d. nutarimai)“ (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2019 m. vasario 28 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-53-1073/2019). Taigi suformuota praktika, kad taikant poveikio priemones, jos turi būti skirtos proporcingai padarytai nusikalstamai veikai. Asmens teisės neturi būti ribojamos plačiau negu būtina pasiekti visuomenės saugumui/interesams užtikrinti, bei nusikalstamų veikų prevencijos užtikrinimui.

Lietuvos teismų praktikoje įprastai svarstomas nusikalstamos veikos padarymo priemonių konfiskavimo ar vertės išieškojimas – dalinis vertės konfiskavimas arba visiškais konfiskavimo netaikymas (Bikelis, 2018, p. 6). Dalinis konfiskuotino turto vertės konfiskavimas taikomas teismų praktikoje atsižvelgiant į proporcingumo principą, svarbiausi aspektai dėl kurių taikomas dalinis turto vertės konfiskavimas – kaltinamojo asmenybę charakterizuojanti medžiaga, elgesys, socialinė ir finansinė padėtis, sveikatos būklė, nusikalstamos veikos pavojingumo pobūdis, antai LAT 2020 m. lapkričio 18 d. nutartimi atmestas prokuroro skundas dėl Vilniaus miesto apylinkės teismo 2020 m. sausio 6 d. nuosprendžio ir Vilniaus apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2020 m. kovo 25 d. nutarties. Vilniaus miesto apylinkės teismo 2020 m. sausio 6 d. nuosprendžiu V. G., padariusi nusikalstamą veiką, nustatytą

BK 281 straipsnio 7 dalyje, atleista nuo baudžiamosios atsakomybės pagal laidavimą, teismas vadovaujantis BK 72 straipsniu, iš V. G. nusprendė į valstybės biudžetą išieškoti dalį konfiskuotino turto – automobilio „Toyota RAV4“, valst. Nr. (duomenys neskelbtini) vertės atitinkančią pinigų sumą – 827 eurų, t. y. 10 procentų automobilio vertės. Teismas taikydamas dalies turto vertės konfiskavimą atsižvelgė į sunkią V. G. padėtį – V. G. yra išsituokusi, nedirba, tačiau registruojasi Užimtumo tarnyboje prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos, gauna socialinę pašalpą ir paramą maisto produktais, turi įsipareigojimų kreditoriams, jos sveikatos būklė, kad jai buvo atlikta operacijos, paskirtas gydymas, taip pat atsižvelgė ir į nusikalstamos veikos pavojingumą, aplinkybes, apibūdinančias V. G. asmenybę, elgesį. LAT atsižvelgiant į visas minėtas aplinkybes nusprendė, kad dalinis 10 procentų, t. y. 827 eurų automobilio vertės iš esmės yra proporcingas (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2020 m. lapkričio 18 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-250-976/2020), taigi šioje LAT nutartyje buvo įvertinta pernelyg didelė našta, kuri tektų nusikalstamą veiką padariusiam asmeniui, atsižvelgiant į išskirtinas aplinkybes, todėl buvo nuspręsta taikyti dalinį turto vertės konfiskavimą.

Analizuojant teismų praktiką dėl visiško turto konfiskavimo netaikymo pažymėtinas ir EŽTT 2008 m. lapkričio 16 d. sprendimas dėl nuosavybės apribojimo, taikant Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos protokolo Nr. 1 1 straipsnį kuriame teismas sprendė, kad bylose dėl kontrabandos – grynųjų pinigų nepateikimo muitinei, svarbu nustatyti teisėta grynųjų pinigų gavimo faktą, jį nustačius įvertinti kilsiančią žalą valstybei. EŽTT byloje buvo nustatyta, kad pareiškėjas atvyko į Maskvą turėdamas daugiau nei 20 000 dolerių grynųjų pinigų, kuriuos pagal tuo metu galiojančius Rusijos įstatymus privalėjo deklaruoti, pareiškėjas grynųjų pinigų nedeklaravo. Pareiškėjas minėtus grynuosius pinigus gavo pardavęs butą, šis faktas byloje nebuvo ginčijamas. Pareiškėjas nebuvo teistas ir nebuvo įtariamas pinigų plovimu, korupcija ar kitais sunkiais finansiniais nusikaltimais. Žala, kurią pareiškėjas galėjo padaryti buvo nedidelė. O jeigu pareiškėjas nebūtų sustabdytas, tuomet Rusija prarastų tik informaciją, kad pinigai pateko į Rusiją. Tačiau Rusijos teismas neatsižvelgė į šias aplinkybes ir pareiškėjas buvo nuteistas už kontrabandos nusikaltimą, nedeklaravimą muitinei ir iš jo buvo nuspręsta konfiskuoti turėtus 20 000 dolerių. EŽTT teismas konstatavo, kad konfiskavimo priemonė nebuvo būtina, priešingai ji buvo perteklinė ir neproporcinga bei sukėlė pareiškėjui per didelę naštą, atsižvelgiant į tai, kad pareiškėjas buvo nubaustas už kontrabandos nusikaltimą, kuriuo buvo pasiektas atgrasomasis poveikis (Europos Žmogaus Teisių Teismo 2008 m. lapkričio 6 d. sprendimas byloje Ismayilov prieš Rusiją, pareiškimo Nr. 30352/03). Taigi,

sprendime iš esmės nustatyta, kad konfiskuojant turtą iš kaltininko turi būti atsižvelgtą į: nusikalstamos veikos pobūdį, sunkumą, o ne kokio nors kito pažeidimo, kuris yra preziumuojamas; konfiskuotino turto sąsajas su nusikalstamomis veikomis (taip pat vertinama ar siekiama užkirsti kelią nusikalstamai veikai); turto kilmę; valstybės interesams padarytą žalą; ribojimo proporcingumą, siekiant nesukelti kaltininkui per didelės naštos. Pažymėtina, kad LAT laikosi iš esmės tokių pačių nuostatų, antai LAT 2019 m. spalio 31 d. nutartimi atmetė Lietuvos Respublikos generalinės prokuratūros Baudžiamojo persekiojimo departamento prokuroro kasacinį skundą dėl Lietuvos apeliacinio teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2019 m. sausio 14 d. nuosprendžio, kuriuo buvo be kita ko pakeista Klaipėdos apygardos teismo 2018 m. spalio 17 d. nuosprendžio dalis – panaikintas 804 000 Rusijos rublių, priklausančių RAB „A“, ir 3 250 Rusijos rublių, priklausančių D. B., konfiskavimas. 804 000 Rusijos rublių grąžinta RAB „A“, o 3 250 Rusijos rublių – D. B. Kasacinės instancijos teismas konstatavo, kad apeliacinės instancijos teismas, panaikindamas Klaipėdos apygardos teismo nuosprendžio dalį dėl pinigų konfiskavimo, tinkamai taikė BK 72 straipsnį ir baudžiamojo įstatymo taikymo klaidos nepadarė, atsižvelgiant į tai, kad „byloje nėra nustatyta, kad D. B. per valstybės sieną gabenti pinigai buvo neteisėtos kilmės, t. y. kad jie buvo gauti kaip pajamos iš kokios nors nusikalstamos veikos ar kitos neteisėtos veiklos. Priešingai, baudžiamojoje byloje yra pateikti rašytiniai įrodymai (įsakymai dėl D. B. ir S. B. siuntimo į komandiruotę, kasos išlaidų orderiai), patvirtinantys, jog D. B. gabenti pinigai priklauso įmonei, kurioje jis dirba. Taip pat byloje nėra jokių duomenų, kad pinigai, kurie nebuvo deklaruoti, buvo gabenami turint tikslą juos panaudoti neteisėtai. D. B. anksčiau neteistas, jokių jį neigiamai apibūdinančių duomenų byloje nėra, nuteistasis turi legalų pragyvenimo šaltinį, nors dėl darbo pobūdžio dažnai kerta valstybės sieną, bet tai pirmas nuteistojo padarytas pažeidimas, jo gabenti pinigai priklausė įmonei, kuri nebuvo kaltinama ar įtariama. <...> D. B. nusikalstama veika iš esmės pasireiškė tik per valstybės sieną gabentų pinigų deklaracijos muitinės pareigūnams nepateikimu, t. y. jų nedeklaravimu. Įvertintina ir tai, kad kontrabanda gabenta pinigų suma tik nežymiai viršijo ribą, nuo kurios privaloma per valstybės sieną gabenamus pinigus deklaruoti“ (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2019 m. spalio 31 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-233-895/2019). Kituose teismų sprendimuose dėl turto konfiskavimo, pastebėtina, kad visiškai netaikant turto konfiskavimo, atsižvelgia į proporcingumo principą, kaltinamąjį charakterizuojančią medžiagą, bei taip pat teismai neretai kaip alternatyvą turto konfiskavimui taiko kitą baudžiamojo poveikio priemonę – įmoka į Nukentėjusiųjų nuo nusikaltimų asmenų fondą, antai LAT 2021 m. balandžio 20 d. nutartimi panaikino

Panevėžio apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2020 m. spalio 13 d. nuosprendį ir paliko galioti Panevėžio apylinkės teismo 2020 m. liepos 13 d. nuosprendį be pakeitimų. Pirmos instancijos teismo nuosprendžiu B. Ž. atleistas nuo baudžiamosios atsakomybės padarius nusikalstamą veiką, numatytą BK 281¹ straipsnio 1 dalyje, pagal laidavimą, B. Ž. skirta 34 MGL, t. y. 1 700 eurų dydžio įmoka į Nukentėjusių nuo nusikaltimų asmenų fondą, o automobilis „Renault Espace“ grąžintas B. Ž., nusikalstamos veikos priemonės vertės teismas nekonskavo atsižvelgiant į išskirtines bylos aplinkybes ir į tai, kad automobilio palikimas B. Ž. dispozicijoje nekalia pavojaus visuomenei, t. y. „B. Ž. teisiama pirmą kartą, administracine tvarka nebaustas, prisipažino kaltu ir nuoširdžiai gailisi padaręs nusikalstamą veiką, automobilį vairavo namo kieme, norėdamas jį perstatyti automobilių stovėjimo aikštelės ribose, ketinimo važiuoti į gatvę neturėjo <...> kaltinamasis ir jo sutuoktinė yra pensininkai, todėl neseniai įsigyto automobilio konskavimas būtų akivaizdžiai neproporcinga poveikio priemonė“. Taip pat pažymėjo, kad yra „pagrįstas pagrindas manyti, jog kaltininkas ateityje laikysis įstatymų ir nedarys naujų nusikalstamų veikų; <...> B. Ž. ir taip patirs neigiamas pasekmes, t. y. jam taikytas draudimas naudotis specialiąja teise vairuoti kelių transporto priemones, taip pat skirta įmoka į Nukentėjusių nuo nusikaltimų asmenų fondą“. Tačiau apeliacinės instancijos teismas pakeitė pirmos instancijos teismo sprendimą ir nusprendė išieškoti iš B. Ž. Automobilio „Renault Espace“ vertę atitinkančios sumos dalį – 5 000 eurų bei panaikinto nuosprendžio dalį, kuria B. Ž. paskirta baudžiamojo poveikio priemonė – 34 MGL, t. y. 1 700 eurų dydžio įmoka į Nukentėjusių nuo nusikaltimų asmenų fondą, teismas taikdamas automobilio vertės dalies konskavimą atsižvelgė į tai, kad „B. Ž., vairuodamas automobilį neblaivus, kėlė realią grėsmę kitiems eismo dalyviams (t. y. darbo dienos (penktadienio) vakarą ilgą laiką manevravo tarp automobilių, esančių gausiai apstatytoje aikštelėje daugiabučių namų kieme, užvažiavo ant bortelio vejos ir pan.), ir nors kitų automobilių apgadinimų nebuvo nustatyta, sunkių padarinių buvo išvengta išimtinai pašalinio asmens dėka. Kasacinės instancijos teismas konstatavo, kad apeliacinės instancijos teismas, sprendamas turto konskavimo klausimą, vertino padarytos nusikalstamos veikos pavojingumą ir jos padarymo aplinkybes, o į B. Ž. charakterizuojančias aplinkybes neatsižvelgė (aplinkybės buvo įvertintos sprendžiant tik konskuotino turto vertės dydžio klausimą), apeliacinės instancijos teismas netinkamai taikė baudžiamąjį įstatymą, t. y. tinkamai nepagrindė išvados, kodėl transporto priemonės vertės (jos dalies), o ne paties automobilio konskavimas yra tikslingesnis, nenuosekliai aiškino BK 72 straipsnio nuostatas, sudarant prielaidą „turto konskavimo baudžiamojo poveikio priemonę taikyti kaip turtinę sankciją kaltininkui nesiekiant tikrųjų turto (t. y.

nusikalstamos veikos padarymo priemonės) konfiskavimui keliamų tikslų“ (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2021 m. balandžio 20 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-91-303/2021); Vilniaus miesto apylinkės teismo 2023 m. vasario 1 d. nuosprendžiu I. P. pripažintas kaltu padaręs nusikaltimą, numatytą BK 281¹ straipsnio 1 dalyje, bausmės vykdymas atidėtas. Teismas nusprendė nekonsfiskuoti nusikalstamos veikos padarymo priemonės vertės ir skirti įmoką į Nukentėjusių nuo nusikaltimų asmenų fondą, atsižvelgiant į proporcingumo principą, sprendimą motyvavo tuo, kad autobuso „Iveco 50C15“ vertę atitinkančios pinigų sumos išieškojimas iš I. P. nepasiektų prevencinių baudžiamojo poveikio priemonės tikslų, o tik atliktų tik nubaudo funkciją (Vilniaus miesto apylinkės teismo 2023 m. vasario 1 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1-766-990/2023). Taigi teismai atsižvelgdami į išskirtines bylos aplinkybes neretai nustato, kad turto konfiskavimas gali kaltinamajam atlikti nubaudo funkciją, todėl atsižvelgdami į proporcingumo principą, netaiko turto konfiskavimo. Pastebėtina, kad teismai siekdami, kad kaltininkas vis dėl to patirtų neigiamas pasekmes skiria baudžiamojo poveikio priemonę – įmoką į Nukentėjusiųjų nuo nusikaltimų asmenų fondą.

Nusikalstamos veikos rezultato konfiskavimas paprastai yra nesuderinamas su proporcingumo principu, ypač kai nusikalstama veika padaroma žala nukentėjusiajam, tuomet nusikalstamos veikos rezultato konfiskavimas yra tik turtinės padėties atkuriamoji priemonė tarp kaltininko ir nukentėjusiojo (Bikelis, 2018, p. 6). Pažymėtina, kad nusikalstamos veikos rezultato konfiskavimas bylose dėl kyšininkavimo ir prekybos poveikiu yra taip pat nesuderinamas su proporcingumo principu, LAT 2024 m. spalio 24 d. nutartyje konstatavo, kad kasatorius E. M. netinkamai interpretavo turto konfiskavimo proporcingumo vertinimo nuostatas, jas aiškindamas ydingai sau palankia linkme. E. M. kyšininkavimo rezultatu pripažinta 106 200 eurų suma, 135 290 eurų suma pripažinta neteisėto praturtėjimo rezultatu, šios piniginių sumos buvo konfiskuotos (bendrai 241 490 eurų), teisėjų kolegija atkreipė dėmesį, „kad turto konfiskavimo proporcingumo vertinimas yra svarbus, tačiau jis yra reikšmingiausias tais atvejais, kai teismas turi diskreciją, o ne pareigą, kaip nagrinėjamoje byloje, konfiskuoti turtą (pvz., kasacinės nutartys baudžiamosiose bylose Nr. 2K-315-303/2018, 2K-17-788/2019, 2K-195-788/2019, 2K-50-303/2020, 2K-91-303/2021). <...> turto konfiskavimo, kaip baudžiamojo poveikio priemonės, esmė yra panaikinti galimybę kaltininkui ar kitiems asmenims iš nusikalstamos veikos gauti turtinės naudos, t. y. padaryti nusikalstamą veiką ekonomiškai nenaudingą, taip pat išimti iš apyvartos turtą, kuris naudojamas nusikalstamai veikai daryti, o ne jam nubausti (kasacinė nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-304-976/2016). Taigi,

nagrinėjamu atveju minėtos pinigų sumos laikomos konfiskuotinu turtu (BK 72 straipsnio 2 dalis), todėl privalo būti konfiskuojamos visais atvejais (BK 72 straipsnio 3 dalis)“ (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2024 m. spalio 24 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-7-119-719/2024). Taigi teismas nevertino proporcingumo principo taikant nusikalstamos veikos rezultato konfiskavimą atsižvelgiant į tai, kad turto konfiskavimo institutu siekiama, kad nusikalstamą veiką padaręs asmuo neturėtų iš nusikalstamos veikos naudos, o nusikalstamos veikos rezultatas yra nauda kurią gauna nusikalstamą veiką padaręs asmuo.

Atkreiptinas dėmesys į EŽTT 2012 m. balandžio 10 d. sprendimą dėl nuosavybės apribojimo, nors procesas vykęs senai, galiojant senajam BK, tačiau byla yra aktuali nagrinėjant turto konfiskavimą. Pareiškėjos vyras buvo aukšto rango mokesčių policijos pareigūnas, kuris 2002 m. rugpjūčio mėn. buvo kaltinamas padaręs įvairius nusikaltimus (sukčiavimą, dokumentų klastojimu, netinkama komercine veikla, didelio kiekio alkoholio kontrabanda ir k.t.) ir veikęs organizuotoje grupėje, pastarajam ikiteisminio tyrimo metu 2000 m. rugpjūčio 16 d. buvo taikyta kardomoji priemonė – suėmimas. Pareiškėjos vyras suėmimo metu – 2003 m. balandžio 24 d. nusižudė. Pareiškėja 2005 m. birželio 30 d. buvo nuteista už turto pasisavinimą ir dokumentų klastojimą, jos vyrui būnant suimtam. Teismas nustatė, kad pareiškėja aktyviai dalyvavo organizuojant neteisėtus pinigų pervedimus ofšorinėms įmonėms, kuriomis naudojosi jos velionio vyro vadovaujama nusikalstama organizacija, todėl pinigai buvo paslėpti. Iš pareiškėjos buvo konfiskuotas turtas – butas, akcijos įmonės, kavinė, teigiant, jog tas turtas įgytas iš nusikalstamų veikų. Teismas atsižvelgė į tai, kad pareiškėja dalyvavo atsiskaitant už kontrabandines prekes ir ji turėjo žinoti, kad konfiskuotas turtas galėjo būti nupirktas už lėšas, gautas už kontrabandą, taip pat, kad pareiškėja buvo kitoje byloje buvo nuteista. Teismas pažymėjo, kad nusikalstamos organizacijos neteisėti veiksmai buvo susiję su dvidešimt dvejais kontrabandos epizodais, kontrabanda gabentų prekių vertė siekė milijonus ir atsižvelgiant į nusikalstamos veikos mastą, sistemingumą ir organizacinį lygį, nusikalstamą veiką, atvejį vertino kaip išskirtinį kovojant su sunkiais nusikaltimais. Todėl teismas nusprendė, kad konfiskavimu nebuvo pažeista pareiškėjos teisė netrukdomai naudotis savo nuosavybe. Teismas taip pat pažymėjo, kad nuosavybės teisių apribojimas turi būti nustatytas įstatymo, juo siekiama vieno ar daugiau teisėtų tikslų (Europos Žmogaus Teisių Teismo 2012 m. balandžio 10 d. sprendimas byloje Silickienė prieš Lietuvą, pareiškimo Nr. 20496/02).

Prof. dr. Oleg Fedosiuk analizuodamas išplėstinį turto konfiskavimą pažymėjo, kad taikant išplėstinį turto konfiskavimą nėra griežtai nustatytas kaltininkui priklausančio turto sąsajos su nusikalstama veika, užtenka nustatyti nuteistojo asmens teisėtų pajamų ir turimo

turto neproporcingumą, teismo įsitikinimą, kad turtas gautas nusikalstamu būtu, leidžiama šį turtą konfiskuoti (Fedosiuk, 2012, p. 1223). Taigi galima manyti, kad išplėstinis turto konfiskavimas gali riboti asmens teisę į nuosavybę. Konstitucinis Teismas 2023 m. spalio 12 d. nutarimu nutarė, kad išplėstinis turto konfiskavimas, numatytas BK 72³ straipsnio 1 dalies, 2 dalies 3 punktas neprieštarauja Konstitucijai, atsižvelgdamas į tai, kad Konstitucijos 23 straipsnis, numatantis asmens teisę į nuosavybę, nėra absoliutus ir paisydamas bendrojo teisės principo – niekas negali turėti naudos iš savo padarytos nusikalstamos veikos, atsižvelgiant ir į įstatymo leidėjo siekį užtikrinti veiksmingą visuomenės apsaugą nuo nusikalstamų veiksmų, gali nustatyti poveikio priemones, kurias taikant iš asmens paimamas valstybės nuosavybės nusikalstamu būdu gautas turtas, siekiant, kad būtų atkurtas teisingumas ir konstitucinėmis vertybėmis grindžiama teisinė tvarka, parodant, kad bet kuris asmuo neturėtų paskatos toliau daryti nusikalstamas veikas ir iš to toliau gauti turtinės naudos. Konstitucinis teismas taip pat pažymėjo, kad „asmuo, įgijęs nuosavybę nusikalstamu būdu, t. y. tokiu būdu, kuris prieštarauja iš Konstitucijos kylantiems reikalavimams, *inter alia* teisėtumo, sąžiningumo principams, negali tikėtis, kad tokiu būdu įgyta jo nuosavybė bus ginama pagal Konstitucijos 23 straipsnį. <...> Nėra pagrindo teigti, tokia teisinio poveikio priemonė yra neproporcinga siekiamam minėtam konstituciškai pagrįstam tikslui ar kad įtvirtintu teisiniu reguliavimu yra neproporcingai suvaržytos asmens nuosavybės teisės“ (Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2023 m. spalio 12 d. nutarimas Nr. KT86-A-N10/2023). Taigi nuosavybės teisė nėra absoliuti ir ji gali būti ribojama padarius nusikaltimą ir iš jo gavus turtinės naudos. Galima pritarti ir Rasos Paužaitės padarytai išvadai, kad „turto įgijimo neteisėtumo faktas rodo, kad jo neatlygintinas paėmimas netenka bausmės savybių. <...> Atsižvelgiant į tai, kad bet kurios bausmės turinį sudaro asmens teisių ir laisvių ribojimai. Tuo tarpu pripažįstant, jog asmuo neįgyja nuosavybės teisių į neteisėtai įgytą turtą, galima konstatuoti, kad jo konfiskavimas nesusijęs su asmens teisių ribojimu, todėl neturi ir nubaudymo elementų“ (Paužaitė, 2007, p. 22).

Prof. dr. Romualdas Drakšas analizuodamas išplėstinio turto konfiskavimo reglamentavimą, teigia, kad „įstatymų leidėjas nurodo galimybę paimti iš asmenų ir tokį turtą, net jei tai nėra tiesioginės pajamos iš nusikaltimo, už kurį jis nuteistas <...> išplėstinis turto konfiskavimas, įstatymų leidėjo nuomone, turėjo būti itin svarbi priemonė užkardanti nusikaltimus ir baudžiamuosius nusižengimus nuosavybei, turtinėms teisėms ir turtiniams interesams, o kartu daranti įtaką visai nusikalstamumo prevencijai“ (Drakšas, 2019, p. 337-338). Prof. dr. Oleg Fedosiuk nuomone, Lietuvoje išplėstinis turto konfiskavimas

įgyvendintas plačiai, palengvintas inkriminavimas, todėl „aukojamas“ proporcingumo principas. Šią išvadą prof. dr. Oleg Fedosiuk grindžia keliais aspektais: pernelyg platus nusikalstamų veikų rūšių skaičius, neįvirtintos nuostatos siejančios nusikaltimą su konfiskuotinu turtu, menkas turto vertės kriterijus (siūlo netaikyti vertės kriterijaus ir išplėstinį turto konfiskavimą taikyti tik akivaizdžios disproporcijos atvejams), išplėstinis turto konfiskavimas kartu su neteisėto praturtėjimo norma sudaro pernelyg žmogaus teisėms grėsmingą situaciją (Fedosiuk, 2012, p 1223-1225). Galima pritarti prof. dr. Oleg Fedosiuk, kad tam tikrais atvejais taikant išplėstinį turto konfiskavimą gali būti nustatytas neproporcingas nuosavybės teisės apribojimas. LAT 2018 m. gruodžio 12 d. nutartyje pateiktas išaiškinimas dėl BK 72³ straipsnio taikymo, teismas pažymėjo galimybe paimti iš asmens turtą, net jei jis nėra tiesioginės pajamos iš nusikaltimo, už kurį šis asmuo yra nuteistas, nustato BK 72³ straipsnis, t. y. išplėstinis turto konfiskavimas taikomas, jei yra visos BK 72³ straipsnis straipsnyje apibrėžtos sąlygos. Vertindamas išplėstinio turto konfiskavimo sąlygų buvimą teismas taip pat turi vadovautis tarptautiniuose norminiuose dokumentuose suformuotais ir EŽTT praktikoje išaiškintais proporcingumo, interesų balanso ir kitais principais, kurie „aptariami taip:

– Nuosavybės teisių apribojimas turi būti nustatytas įstatymo, juo siekiama vieno ar daugiau teisėtų tikslų (2001 m. liepos 5 d. sprendimas dėl priimtumo byloje *Arcuri ir kiti prieš Italiją*, peticijos Nr. 52024/99; 2012 m. balandžio 10 d. sprendimas byloje *S.prieš Lietuvą*, peticijos Nr. 20496/02; 2003 m. balandžio 10 d. sprendimas dėl priimtumo byloje *Yildirim prieš Italiją*, peticijos Nr. 38602/02; 2018 m. birželio 26 d. sprendimas byloje *Telbis ir Viziteu prieš Rumuniją*, peticijos Nr. 47911/15).

– Turi būti pagrįstas naudojamų priemonių ir siekiamo tikslo proporcingumo ryšys (ar buvo nustatyta teisinga bendrojo intereso ir susijusių asmenų interesų pusiausvyra) <...>. Taigi proporcingumo principas reikalauja subalansuoti teisinių mechanizmų efektyvumą ir asmens teisių apsaugos garantijas ir šių teisių pažeidimo riziką“ (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2018 m. gruodžio 12 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-245-1073/2018).

Taigi taikant išplėstinį turto konfiskavimą būtina ne tik tinkamai taikyti BK 72³ straipsnis straipsnyje apibrėžtas sąlygas, bet ir išnaudoti visus galimus teisinius mechanizmus siekiant konfiskuoti turtą. Atkreiptinas dėmesys į Lietuvos Respublikos Generalinio prokuroro 2018 m. birželio 27 d. įsakymą dėl rekomendacijų dėl turto tyrimo patvirtinimo (toliau ir – Generalinio prokuroro rekomendacijos dėl turto tyrimo), kurios numato atlikti turto tyrimą siekiant taikyti be kita ko ir išplėstinį turto konfiskavimą (Dėl Rekomendacijų dėl turto

tyrimo..., 2018). Generalinio prokuroro rekomendacijose dėl turto tyrimo numatyta, kad siekiant užtikrinti konfiskuotino turto efektyvų suradimą ir galimą paėmimą valstybės nuosavybėn atliekamas turto tyrimas, kuris suprantamas kaip „ikiteisminiame tyrime atliekamas tyrimas, kurio metu renkama informacija apie bet kokio pavidalo asmens turtą, jo įgijimo, perleidimo aplinkybes ir istoriją“, šio tyrimo tikslas „rasti aktualiu laikotarpiu buvusį ir esamą tiriamojo turtą, siekiant aiškiai atriboti teisėtą turtą nuo neteisėto ir, esant teisiniams pagrindams, pritaikyti teisės aktų numatytas teises priemones. Turto tyrimo metu siekiama surasti ir nustatyti: konfiskuotiną turtą, t. y.: nusikalstamos veiklos rezultata ar jo vertę atitinkantį turtą (BK 72 straipsnis); turtą, neproporcingą asmens teisėtoms pajamoms, kai yra pagrindas manyti, kad turtas gautas nusikalstamu būdu, ar jo vertę atitinkantį teisėtai turimą turtą (BK 72³ straipsnis)“. Pažymėtina, kad „atliekant turto tyrimą, kartu turi būti atliekamas ir tiriamojo šeimos narių, artimųjų giminaičių ar kitų susijusių asmenų, su kuriais vedamas bendras ūkis, turto tyrimas“. Atsižvelgiant į tai, taikant išplėstinį turto konfiskavimą ir ikiteisminio tyrimo metu atlikus turto tyrimą, būtų galima nustatyti tikslų nuteistojo ir kartu su jo bendrai gyvenančių asmenų pajamų ir išlaidų santykį, t. y. aiškiai atriboti teisėtai gautą turtą nuo neteisėto ir įvertinti neteisėtai įgytą turtą siejant jį su padarytu nusikaltimu. LAT 2021 m. birželio 25 d. nutartyje konstatuota, kad nustatant kaltininko turto ar jo dalies, neproporcingos kaltininko teisėtoms pajamoms gali būti nustatomos įprastomis įrodinėjimo priemonėmis – liudytojų, kaltinamojo parodymais, specialistų, ekspertų išvadomis ir kt., nebūtina atlikti turto tyrimą, tačiau paprastai turto tyrimas atliekamas ikiteisminio tyrimo metu (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2021 m. birželio 25 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-72-511/2021). Taigi, siekiant proporcingai apriboti asmens teisę į nuosavybę taikant išplėstinį turto konfiskavimą svarbu ne tik tinkamai pritaikyti išplėstinio turto konfiskavimo sąlygas, bet ir nustatyti padaryto nusikaltimo sąsajas su neteisėtai įgytu turtu, todėl manytina, kad bylose taikant išplėstinį turto konfiskavimą visuomet turėtų būti atliktas turto vertinimas. Atliekant turto tyrimą būtų galima užtikrinti, kad nebus neproporcingai apribotos asmens teisės į nuosavybę. LAT 2022 m. birželio 29 d. nutartimi buvo pakeistas Kauno apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2021 m. lapkričio 29 d. nuosprendis, panaikinta nuosprendžio dalis dėl BK 72³ straipsnio 1 dalies, 3 dalies 2 punkto taikymo I. V., konfiskuojant 12 000 eurų. Teismas nustatė, kad „apeliacinės instancijos teismas, taikydamas išplėstinį turto konfiskavimą I. V. priklausančiam turtui, padarė baudžiamojo įstatymo (BK 72³ straipsnis) taikymo klaidą, <...> apeliacinės instancijos teismas nuosprendyje nepateikė jokių BK 72³ straipsniui taikyti būtinųjų sąlygų nustatymo motyvų. Iš BK 72³ straipsnio formuluotės ir taikymo sąlygų matyti, kad jame nurodyta

galimybė konfiskuoti ir kitą turtą, kuris gautas nusikalstamu būdu, o ne tiesiogiai iš inkriminuotos nusikalstamos veikos. Taigi taikant šį straipsnį nepakanka nustatyti lėšų nepagrindimo teisėtomis pajamomis, o būtina nustatyti ir įtikinamais duomenimis pagrįsti, kad lėšos gautos būtent nusikalstamu būdu. Atkreiptinas dėmesys, kad šioms aplinkybėms pagrįsti nepakanka fakto, jog asmuo neturėjo teisėtų pajamų turtui įsigyti, kas gali išaiškėti atlikus patikrinimą Valstybinėje mokesčių inspekcijoje ar specialų asmens ūkinės finansinės veiklos tyrimą (kasacinė nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-245-1073/2018). Skundžiamame nuosprendyje nesant argumentų apie aiškiai nustatytas visas būtinasias BK 72³ straipsnio taikymo sąlygas (nėra duomenų, kad nagrinėjamu atveju nuteistojo įgytas turtas gautas panaudojant būtent iš nusikalstamų veikų, o ne iš kitokių neteisėtų veikų ar nenustatytų šaltinių), nėra pagrindo taikyti išplėstinį turto konfiskavimą I. V. turtui“ (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2022 m. birželio 29 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-192-648/2022). Taigi siekiant apriboti asmens nuosavybę, kaip jau minėta nepakanka nustatyti tik BK 72³ straipsnio sąlygas, būtina naudoti ir teisinius mechanizmus siekiant pagrįstai įrodyti, kad turtas gautas nusikalstamu būdu, t. y. atlikti turto vertinimą, tokiu būdu būtų išvengiant neproporcingo asmens nuosavybės apribojimo.

Apibendrinant galima teigti, kad nors baudžiamasis įstatymas tiesiogiai nenumato taikyti proporcingumo principo, tačiau LAT praktikoje bylose dėl turto konfiskavimo numatyta taikyti į proporcingumo principą, t. y. įvertinti išskirtines bylos aplinkybes – kaltinamąjį charakterizuojančius duomenis, elgesį, socialinę ir finansinę padėtį, sveikatos būklę, nusikalstamos veikos pavojingumą, atsižvelgiant į tai, netaikyti turto konfiskavimo arba taikyti dalinį turto konfiskavimą. Taip pat byloje nustačius, kad turto konfiskavimas gali kaltinamajam atlikti nubaudimo funkciją, turto konfiskavimas netaikomas. Proporcingumo principo taikymas užtikrina, kad nebūtų nepagrįstai sukurta per didelė našta asmens teisių ribojime. Teismai netaikydami turto konfiskavimo neretai kaip alternatyvą skiria kitą baudžiamojo poveikio priemonę – įmoka į Nukentėjusiųjų nuo nusikaltimų asmenų fondą, skirdami šią baudžiamojo poveikio priemonę siekia, kad kaltininkas patirtų neigiamas pasekmes dėl padarytos nusikalstamos veikos. Išplėstinio turto konfiskavimo atveju siekiant, kad nebūtų neproporcingai apribota asmens teisė į nuosavybę, turėtų būti ne tik nustatytos išplėstinio turto taikymo sąlygos, bet ir nustatytos sąsajos kaltininko turto ar jo dalies neproporcingumas teisėtoms pajamoms su neteisėtais veiksmais bei išnaudoti visi galimi teisiniai mechanizmai nustatant kaltininko neteisėtai įgytą turtą.

4. IŠPLĖSTINIO TURTO KONFISKAVIMO SANTYKIS SU NEKALTUMO PREZUMPCIJA

Nekaltumo prezumpcija, tai vienas iš svarbiausių teisinės valstybės principų, pagal kurį laikoma, jog asmuo yra nekaltas, kol tokio asmens kaltė nebus įrodyta įstatymų nustatyta tvarka ir nebus nepripažintas kaltu įsiteisėjusiu teismo nuosprendžiu (Goda, 2002, p. 42-43). Nekaltumo prezumpcijos principas įtvirtintas Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos 6 straipsnio 2 dalyje nurodant, kad „kiekvienas žmogus, kaltinamas nusikaltimo padarymu, laikomas nekaltu tol, kol jo kaltumas neįrodytas pagal įstatymą“ (Europos žmogaus teisių ir pagrindinių..., 1995), taip pat ir Konstitucijos 31 straipsnio 1 dalyje, kurioje nekaltumo prezumpcijos samprata nurodyta analogiška. BK 72³ straipsnio 2 dalies 3 punkte nurodyta, kad kaltininkas turi pagrįsti konfiskuotino turto įsigijimo teisėtumą, galima manyti, kad šiuo reguliavimu įtvirtinama asmens kaltumo prezumpcija. Atsižvelgiant į tai, šiame skyriuje bus nagrinėjamas išplėstinio turto konfiskavimo santykis su nekaltumo prezumpcija.

Prof. dr. Romualdas Drakšas analizuodamas išplėstinį turto konfiskavimą pažymėjo, kad „nekaltumo prezumpcija reikalauja, jog visais atvejais būtų nediskutuotinai įrodyta, kad kaltininkas įgijo turtą iš nusikalstamos veikos“ (Drakšas, 2019, p. 334). Taigi, kaip minėta Konstitucijos 31 straipsnyje numatyta nekaltumo prezumpcija, kuri reikalauja, kad teisėsaugos institucijos įrodytų asmens kaltumą, o bet kokios abejonės turi būti aiškinamos kaltinamojo naudai. Įtariamasis, kaltinamasi pasinaudodamas savo teise į gynybą, kuri įtvirtinta BPK 10 straipsnyje, gali gintis nuo pareikšto kaltinimo ar įtarimo, pateikiant konkrečius duomenis, įrodymus, paneigiančius jo kaltumą. Prof. dr. Romualdas Drakšas teigia, kad BK 72³ straipsnyje įstatymo leidėjo vartojama sąvoka „yra pagrindas manyti“, leidžia konfiskuoti nuteistojo turtą neįrodžius, kad turtas gautas iš nusikalstamos veikos, o išvada apie turto neteisėtumą grindžiama prielaidomis „kas negalėjo būti įgyta teisėtomis priemonėmis, buvo įgyta neteisėtai“ (Drakšas, 2019, p. 345). Dr. Eglė Kavoliūnaitė analizuodama išplėstinį turto konfiskavimą, užsienio valstybių praktiką pažymėjo, kad „perkėlus įrodinėjimo pareigą taikomi ne baudžiamieji įrodinėjimo kriterijai, kai turto kilmės neteisėtumas turi būti įrodomas nepaliekant jokių pagrįstų abejonų <...>, o civiliniai, kai neteisėtai turto kilmei pagrįsti užtenka įrodyti, kad tokia tikimybė yra didesnė nei tikimybė, jog turto kilmė teisėta“ (Kavoliūnaitė, 2008, p. 44). Šiuo atveju pažymėtinas EŽTT 2001 m. liepos 5 d. sprendimas, kuriame analizuojamas Europos žmogaus teisių konvencijos 6 straipsnio 2 dalies (teisė į nekaltumo prezumpciją) taikymas. Pareiškėjas buvo pripažintas kaltu dėl prekybos narkotinėmis medžiagomis. Pareiškėjas valdė didelės

vertės turtą, todėl iš pareiškėjo buvo nuspręsta konfiskuoti 91 400 svarų. Konfiskuotina suma buvo siejama su gautu pareiškėjo pelnu iš prekybos narkotinėmis medžiagomis. Sprendžiant turto konfiskavimo klausimą pareiškėjui buvo numatyta galimybė patikimai įrodyti, kad jis turtą įgijo teisėtais būdais. Teismas konstatavo, kad Europos žmogaus teisių konvencijos 6 straipsnio 2 dalies nuostatos nebuvo pažeistos, kadangi nekaltumo prezumpcija paneigiama, kai kaltininkas pripažįstamas kaltu padaręs nusikalstamą veiką, pareiškėjas galėjo pateikti įrodymus, kad turtas buvo įgytas teisėtais būdais (Europos Žmogaus Teisių Teismo 2001 m. liepos 5 d. sprendimas byloje Phillips prieš Jungtinę Karalystę pareiškimo Nr. 41087/98). Taigi nekaltumo prezumpcija yra paneigiama, kai kaltinamasis pripažįstamas kaltu ir taikant išplėstinį turto konfiskavimą nepažeidžiama nekaltumo prezumpcija, bei nustatant kaltinamajam/nuteistajam teisę įrodyti galimai neteisėtai įgyto turto teisėtumą. Svarbu, kad kaltintojas pateiktų pagrįstų įrodymų, kad asmuo turto įgijo neteisėtais būdais (BK 72³ straipsnio 2 dalies 2 punktas). LAT 2018 m. gruodžio 12 d. nutartyje pažymėta, kad BK 72³ straipsnio 2 dalies 3 punkte įtvirtinta nuostata, kuria perkeliama konfiskuotino turto teisėtumo įrodinėjimo pareiga, suteikia kaltininkui „galimybę pagrįsti turto teisėtumą, net jei kaltinimo šalis pateikia įrodymų, kad šis kaltininko turimas turtas laikytinas konfiskuotinu. Toks saugiklis yra būtinas asmenims, kurie turtą įgijo iš esmės teisėtomis pajamomis, tačiau šios nebuvo tinkamai apskaitytos dėl asmens kaltės ar kitų priežasčių (pvz., asmenys, gavę neapskaitytą darbo užmokestį, vertęsi verslu neturėdami verslo liudijimo ar pan.)“ (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2018 m. gruodžio 12 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-245-1073/2018). Taip pat pažymėtinas ir Konstitucinio Teismo 2023 m. spalio 12 d. nutarimas, kuriame teismas nutarė, kad išplėstinis turto konfiskavimas, numatytas BK 72³ straipsnio 1 dalyje, 2 dalies 3 punkte neprieštarauja Konstitucijai, teismas pažymėjo, kad „sprendžiant, ar asmuo padarė nusikalstamą veiką, ir siekiant teisingai jį nubausti; asmuo, įtariamas arba kaltinamas nusikalstamos veikos padarymu, neprivalo įrodinėti savo nekaltumo. Tačiau asmeniui, pripažintam kaltu padarius nusikalstamą veiką, iš kurios jis turėjo turtinės naudos, taikant tokią teisinio poveikio priemonę, kuria valstybės nuosavybėn paimamas kitas nusikalstamu būdu, bet ne iš tos nusikalstamos veikos, kurios padarymu jis pripažintas kaltu, įgytas turtas, nėra sprendžiama, iš kokios kitos konkrečios nusikalstamos veikos jis tą turtą įgijo, taip pat nėra sprendžiamas bausmės už tą kitą konkrečią nusikalstamą veiką paskyrimo klausimas. Taigi taikant tokią teisinio poveikio priemonę, kuria, be kita ko, siekiama atkurti teisingumą ir konstitucinėmis vertybėmis grindžiamą teisinę tvarką, bet nesiekiamo nubausti asmens, nėra paneigiamas Konstitucijos 31 straipsnio 1 dalyje įtvirtintas nekaltumo prezumpcijos principas, tačiau asmeniui, kuriam taikoma tokia teisinio poveikio

priemonė, turi būti sudarytos galimybės naudotis visomis kitomis konstitucinės teisės į tinkamą teisminį procesą procesinėmis garantijomis ir pagrįsti turimo turto kilmės teisėtumą“ (Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2023 m. spalio 12 d. nutarimas Nr. KT86-A-N10/2023). Taigi taikant išplėstinį turto konfiskavimą neįrodinėjama asmens kaltė padarius tam tikrą nusikaltimą, o siekiama įrodyti, kad turtas galėjo būti įgytas neteisėtais būdais. Asmeniui numatyta teisė pagrįsti galimai neteisėtai įgyto turto teisėtumą, užtikrina tinkamą teisminį procesą.

Apibendrinant galima teigti, kad atsižvelgiant į EŽTT, LAT praktiką, minėtą Konstitucinio Teismo nutarimą kaltininkui taikant išplėstinio turto konfiskavimą nekaltumo prezumpcija nėra pažeidžiama, šiuo institutu nesiekiama įrodyti padarytos nusikalstamos veikos, o sprendžiamas neteisėtai įgyto turto konfiskavimas. Išplėstinio turto konfiskavimo institutu siekiama atkurti teisingumą ir konstitucinėmis vertybėmis grindžiamą teisinę tvarką, kad niekas gali turėti naudos iš savo padaryto teisės pažeidimo. BK 72³ straipsnio 2 dalies 3 punkte nurodyta teisė pagrįsti turto teisėtumą užtikrina tinkamą teisminį procesą.

IŠVADOS

1. Turto konfiskavimas ir išplėstinis turto konfiskavimas įtvirtintas Lietuvos Respublikos baudžiamajame kodekse atitinka tarptautinių, Europos Sąjungos teisės aktų nuostatas, kurios įgyvendintos plačiau. Nepaisant platesnio teisės normų įgyvendinimo nacionalinėje teisėje, plėtojamas bendras tikslas neleisti nusikalstamos veikos padariusiems asmenims turėti iš nusikalstamos veikos turinės naudos.

2. Teismai konfiskuodami iš kaltininko nusikalstamos veikos priemonę, įrankį tinkamai nustato nusikalstamos veikos priemonės, įrankio sąsajas su nusikalstama veika. Konfiskuojant nusikalstamos veikos padarymo priemones, įrankius teismai atsižvelgia į Lietuvos Aukščiausiojo Teismo pateiktus išaiškinimus ir tinkamai konfiskuoja nusikalstamos veikos padarymo priemones, įrankius. Tačiau konfiskuojant nusikalstamos veikos rezultatą, teismai neretai netinkamai nustatoma nusikalstamos veikos rezultato turto kilmė, neatsižvelgia ar netinkamai įvertina bylos aplinkybes, todėl nepagrįstai konfiskuoja nusikalstamos veikos rezultatą. Teismų praktikoje susiduriama su problema, kai byloje yra pareiškiamas civilinis ieškinys, tuomet nusikalstamos veikos rezultatas negali būti konfiskuojamas iš kaltininko ir turi būti gražinamas nukentėjusiajam. O tais atvejais, kai nusikalstamu būdu užvaldytas turtas gražinamas nukentėjusiajam arba pareiškiami civiliniai ieškiniai ar kitokiu būdu susitariama dėl žalos atlyginimo, turto konfiskavimas gali būti taikomas tik tada, kai asmuo neteisėtai įgytą turtą ar jo dalį yra pardavęs ar kitokiu būdu gavęs iš jo turinės naudos. Konfiskuojant nusikalstamos veikos rezultatą bendrininkavimo atveju, teismai turi nustatyti kokią naudą gavo kiekvienas iš bendrininkų, o nepavykus nustatyti konkrečios gautos naudos, nusikalstamos veikos rezultatas turi būti išieškomas iš bendrininkų lygiomis dalimis.

3. Lietuvos Respublikos baudžiamajame kodekse tiesiogiai nenumatytas proporcingumo principo taikymas, tačiau Europos Žmogaus Teisių Teismo, Lietuvos Aukščiausiojo Teismo praktikoje išaiškinta, kad konfiskuojant turtą turi būti atsižvelgiama į proporcingumo principą. Teismai atsižvelgdami į išskirtines bylos aplinkybes – kaltinamąjį charakterizuojančius duomenis, elgesį, socialinę ir finansinę padėtį, sveikatos būklę, bei į nusikalstamos veikos pavojingumą, padarytos nusikalstamos veikos pobūdį, sunkumą, o ne kokio nors kito pažeidimo, kuris yra preziumuojamas, valstybės interesams padarytą žalą, taiko proporcingumo principą ir nekonfiskuoja iš kaltininko nusikalstamos veikos padarymo priemonės, įrankio arba taiko dalinį turto vertės konfiskavimą. Teismai taikydami dalinį turto konfiskavimą įvertina, kad kaltininkui gali tekti pernelyg didelė našta, todėl atsižvelgiant į proporcingumo principą konfiskuoja dalį turto vertės. Teismai

nustatę, kad kaltinamajam turto konfiskavimas gali atlikti nubaudo funkciją, turto konfiskavimo netaiko. Teismai netaikydami turto konfiskavimo iš kaltininko, neretai kaip alternatyvą taiko kitą baudžiamojo poveikio priemonę – įmoka į Nukentėjusiųjų nuo nusikaltimų asmenų fondą, siekiant, kad kaltininkas patirtų neigiamas pasekmes dėl padarytos nusikalstamos veikos. Nusikalstamos veikos rezultato konfiskavimas yra nesuderinamas su proporcingumo principu, todėl teismai nesivadovauja proporcingumo principu konfiskuodami nusikalstamos veikos rezultatą. Taikant išplėstinį turto konfiskavimą, pripažįstam, kad asmuo, įgijęs nuosavybę nusikalstamu būdu, negali tikėtis, kad tokiu būdu įgyta jo nuosavybė bus ginama, tačiau siekiant neproporcingai neapriboti asmens teisių į nuosavybę, taikant išplėstinį turto konfiskavimą būtina ne tik tinkamai taikyti įstatyme įtvirtintas išplėstinio turto konfiskavimo sąlygas, bet ir išnaudoti visus galimus teisinius mechanizmus siekiant konfiskuoti turtą.

4. Išplėstinio turto konfiskavimo institutu siekiama atkurti teisingumą ir konstitucinėmis vertybėmis grindžiamą teisinę tvarką, parodant, kad niekas gali turėti naudos iš savo padaryto teisės pažeidimo. Taikant išplėstinio turto konfiskavimo sąlygą, kurioje nurodyta, kad kaltininkas turi pagrįsti konfiskuotino turto įsigijimo teisėtumą, nekaltumo prezumpcija paneigiama, kai kaltininkas pripažįstamas kaltu padaręs nusikalstamą veiką. O kai yra pagrindas manyti, kad kaltininkas gavo turtinės naudos iš nusikalstamos veikos, tačiau nebuvo nuteistas už konkrečią nusikalstamą veiką, nekaltumo prezumpcija nėra pažeidžiama, nes šiuo institutu nesiekama įrodyti padarytos nusikalstamos veikos, o sprendžiamas neteisėtai įgyto turto konfiskavimas, todėl kaltininkui numatyta, teisė pagrįsti turto teisėtumą užtikrina tinkamą teisminį procesą.

ŠALTINIŲ SĄRAŠAS

Teisės norminiai aktai

1. 2001 m. birželio 26 d. Tarybos pamatinis sprendimas dėl pinigų plovimo, nusikaltimo priemonių ir nusikalstamu būdu įgytų pajamų nustatymo, paieškos, išsaldymo, areštavimo ir konfiskavimo 2001/500/TVR (2001). *EUR-Lex*, OL L 182.
2. Jungtinių Tautų konvencija prieš tarptautinį organizuotą nusikalstamumą (2000). *Valstybės žinios*, 2002, 51-1933.
3. Jungtinių Tautų Organizacijos Konvencija dėl kovos su neteisėta narkotinių priemonių ir psichotropinių medžiagų apyvarta (1988). *Valstybės žinios*, 1998, 38-1004.
4. Tarybos pamatinis sprendimas 2005/212/TVR 2005 m. vasario 24 d. dėl nusikalstamu būdu įgytų lėšų, nusikaltimo priemonių ir turto konfiskavimo (2005). *EUR-Lex*, OL L 68/49.
5. Tarybos pamatinis sprendimas 2006/783/TVR 2006 m. spalio 6 d. dėl tarpusavio pripažinimo principo taikymo nutarimams konfiskuoti (2006). *EUR-Lex*, OL L 328/59.
6. Europos 1990 metų konvencija Dėl pinigų išplovimo ir nusikalstamu būdu įgytų pajamų paieškos, arešto bei konfiskavimo (1990). *Valstybės žinios*, 1995, 12-263.
7. Europos parlamento ir tarybos direktyva 2014/42/ES 2014 m. balandžio 3 d. dėl nusikaltimų priemonių ir pajamų iš nusikaltimų išsaldymo ir konfiskavimo Europos Sąjungoje (2014). *EUR-Lex*, OL L 127/39.
8. Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencija (1950). *Valstybės žinios*, 1995, 40-987.
9. Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos Protokolas Nr. 1, iš dalies pakeistas Protokolu Nr. 11 (1952). *Valstybės žinios*, 2011, 156-7391.
10. Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso patvirtinimo ir įsigaliojimo įstatymas. Baudžiamasis kodeksas (2000). *Valstybės žinios*, 2000, 89-2741.
11. Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodekso patvirtinimo, įsigaliojimo ir įgyvendinimo įstatymas. Baudžiamojo proceso kodeksas (2002). *Valstybės žinios*, 2002, 37-134.
12. Lietuvos Respublikos civilinio turto konfiskavimo įstatymas (2020). *Valstybės žinios*, 2020, 6992.
13. Lietuvos Respublikos Generalinio prokuroro 2018 m. birželio 27 d. įsakymas Nr. I-219 „dėl rekomendacijų dėl turto tyrimo patvirtinimo“. TAR, 10681.

14. Lietuvos Respublikos įstatymas 1994 m. liepos 19 d. Nr. I-551 „Dėl Lietuvos Respublikos baudžiamojo, Pataisos darbų ir Baudžiamojo proceso kodeksų pakeitimo ir papildymo“. *Valstybės žinios*, 1994, 60-1182.
15. Lietuvos Respublikos Konstitucija (1992). *Valstybės žinios*, 1992, 220-0.

Specialioji literatūra

16. Bikelis, S. (2018). Nusikaltimo padarymo priemonės dalies konfiskavimas ar jos vertės dalies išieškojimas iš proporcingumo principo perspektyvos. *Teisės problemos*, 2(96), p. 5-20 [interaktyvus]. Prieiga per internetą: https://teise.org/wp-content/uploads/2023/01/Bikelis-2018_2-96.pdf [žiūrėta 2024 m. spalio 24 d.].
17. Bikelis, S. (2019). Nusikaltimo padarymo priemonių konfiskavimo problematika bylose dėl neatsargių nusikaltimų. *Teisės problemos*, 1(97), p. 5-20 [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <https://teise.org/nusikaltimo-padarymo-priemoniu-konfiskavimo-problematika-bylose-del-neatsargiu-nusikaltimu-97/> [žiūrėta 2024 m. spalio 15 d.].
18. Bikelis, S. ir kt. (2014). *Kad nusikaltimai neapsimokėtų. Tradiciniai ir modernūs turto konfiskavimo mechanizmai*. Monografija. Vilnius: Justitia.
19. Drakšas, R. (2004). Baudžiamojo poveikio priemonės kaip baudžiamosios atsakomybės realizavimo forma. *Teisė*, 50; p. 26-34 [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <https://www.lituanistika.lt/content/46223> [žiūrėta 2024 m. spalio 1 d.].
20. Drakšas, R. (2019). Išplėstinis turto konfiskavimas demokratinėje visuomenėje. *Jurisprudencija*, 26(2), p. 326–351 [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <https://www.lituanistika.lt/content/82328> [žiūrėta 2024 m. spalio 1 d.].
21. Engle, E. (2012). The History of the General Principle of Proportionality: An Overview. *Dartmouth Law Journal*, 10(1) [interaktyvus]. Prieiga per internetą: https://heinonline.org/HOL/Page?collection=journals&handle=hein.journals/dculj10&id=3&men_tab=srchresults [žiūrėta 2024 m. spalio 24 d.].
22. Fedosiuk, O. (2012). Baudžiamųjų įstatymų prieš neteisėtas pajamas ir korupciją leidyba: tarp gerų siekių ir legitimumo. *Jurisprudencija*, 19(3), p. 1215–1233 [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <https://www.lituanistika.lt/content/40192> [žiūrėta 2024 m. lapkričio 5 d.].
23. Goda, G. (2002). Nekaltumo prezumpcija: įtvirtinimas Lietuvos teisėje ir kai kurie turinio aspektai. *Teisė*, 44, p. 42-53 [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <https://www.lituanistika.lt/content/40649> [žiūrėta 2024 m. lapkričio 25 d.].
24. Kavoliūnaitė, E. (2008). Turto konfiskavimas: reguliavimo tikslai ir teisinės prielaidos taikyti išplėstinį turto konfiskavimą Lietuvoje. *Teisės problemos*, 1 (59), p. 24-53

- [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <https://teise.org/wp-content/uploads/2016/10/2008-1-kavoliunaite.pdf> [žiūrėta 2024 m. lapkričio 26 d.].
25. Macovei, M. (2013). *Focus: Confiscation, Freezing, and Recovery of Assets*, Guest Editorial. Eucrim 2013/2 [interaktyvus]. Prieiga per internetą: https://eucrim.eu/media/issue/pdf/eucrim_issue_2013-02.pdf#page=3 [žiūrėta 2024 m. spalio 24 d.].
26. Paužaitė, R. (2007). Turto konfiskavimo teisinės prigimtės problemos. *Jurisprudencija*, 8(98); p. 20–28 [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <https://web.p.ebscohost.com/ehost/pdfviewer/pdfviewer?vid=0&sid=39a7a530-db0f-485e-b570-2921fd2f59d3%40redis> [žiūrėta 2024 m. spalio 15 d.].
27. Šulija, G. (2004). Turtinių bausmių reforma naujajame Lietuvos Respublikos baudžiamajame kodekse. *Jurisprudencija*, 52(44); p. 58–69 [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <https://www.lituanistika.lt/content/4735> [žiūrėta 2024 m. liepos 10 d.].
28. Švedas, G, Abramavičius, A. ir Prapiestis, J. (2020) *Lietuvos baudžiamoji teisė, Bendroji dalis, II knyga*. Vilniaus Universiteto leidykla.
29. Švedas, G, Abramavičius, A., Prapiestis, J. ir Bieliūnas, E (2019) *Lietuvos baudžiamoji teisė, Bendroji dalis, I knyga*. Vilniaus Universiteto leidykla.

Teismų praktika

30. *James and others v. the United Kingdom* [EŽTT], Nr. 8793/79, [1986-02-13]. ECLI:CE:ECHR:1986:0221JUD000879379.
31. *Case of Phillips v. the United Kingdom* [EŽTT], Nr. 41087/98, [2001-07-05], ECLI:CE:ECHR:2001:0705JUD004108798.
32. *Ismayilov v. Russia* [EŽTT], Nr. 30352/03, [2008-11-06], ECLI:CE:ECHR:2008:1106JUD003035203.
33. *Case of Silickienė v. Lithuania* [EŽTT], Nr. 20496/02, [2012-04-10], ECLI:CE:ECHR:2012:0410JUD002049602.
34. Lietuvos Apeliacinio teismo 2018 m. liepos 18 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-284-483/2018.
35. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2010 m. sausio 12 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-7-83/2010
36. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2011 m. gegužės 17 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-237/2011.
37. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2011 m. lapkričio 15 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-463/2011

38. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2011 m. lapkričio 8 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-7-330/2011.
39. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2011 m. vasario 8 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-24/2011.
40. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2012 m. balandžio 17 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-7-96/2012.
41. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2012 m. lapkričio 27 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-531/2012.
42. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2014 m. gruodžio 9 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-527/2014.
43. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2014 m. sausio 21 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-138/2014.
44. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2015 m. lapkričio 17 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-497-511/2015.
45. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2016 m. vasario 2 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-13-693/2016.
46. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2017 m. spalio 9 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-196-788/2017.
47. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2018 m. sausio 10 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-80-511/2018.
48. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2018 m. spalio 23 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-205-628/2018.
49. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2019 m. gegužės 20 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-143-976/2019.
50. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2020 m. lapkričio 18 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-250-976/2020.
51. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2020 m. vasario 4 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-58-511/2020.
52. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2021 m. balandžio 20 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-91-303/2021.
53. Lietuvos Aukščiausiojo teismo 2019 m. spalio 31 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-233-895/2019.
54. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2021 m. birželio 25 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-72-511/2021.

55. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2022 m. birželio 29 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-192-648/2022.
56. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2021 m. balandžio 27 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-107-976/2021.
57. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2021 m. birželio 23 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-65-648/2021.
58. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2021 m. gegužės 19 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-122-976/2021.
59. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2022 m. birželio 30 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-199-719/2022.
60. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2022 m. vasario 15 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-16-942/2022.
61. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2023 m. birželio 15 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-91-976/2023.
62. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2024 m. spalio 24 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-7-119-719/2024.
63. Panevėžio apygardos teismo 2023 m. gruodžio 7 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-132-581/2023.
64. Panevėžio apygardos teismo 2024 m. spalio 1 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-133-350/2024.
65. Plungės apylinkės teismo 2023 m. liepos 25 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1-225-1054/2023.
66. Vilniaus apygardos teismo 2020 m. kovo 6 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1-39-898/2020.
67. Vilniaus apygardos teismo 2022 m. vasario 8 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-26-468/2022.
68. Vilniaus apygardos teismo 2023 m. gruodžio 29 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1-290-1072/2023.
69. Vilniaus miesto apylinkės teismo 2023 m. vasario 1 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1-766-990/2023.
70. Vilniaus miesto apylinkės teismo 2024 m. vasario 26 d. nuosprendis baudžiamojoje byloje Nr. 1-361-990/2024.
71. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2006 m. rugpjūčio 19 d. nutarimas Nr. 23/04.

72. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2023 m. spalio 12 d. nutarimas Nr. KT86-A-N10/2023.

Kiti šaltiniai

73. Lietuvių kalbos institutas (2018). LKŽ [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <http://www.lkz.lt/> [žiūrėta 2024 m. sausio 10 d.].
74. Lietuvos Aukščiausiasis Teismas (2010). Teismų praktikos taikant turto konfiskavimą (BK 72 straipsnis) apžvalga, *Teismų praktika Nr. 32*, AB-32-1 [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <https://www.lat.lt/lat-praktika/teismu-praktikos-apzvalgos/audziamuju-bylu-apzvalgos/68> [žiūrėta 2024 m. sausio 10 d.].
75. Varnienė, R. (2019). Proporciumas. VISUOTINĖ LIETUVIŲ ENCIKLOPEDIJA [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <https://www.vle.lt/straipsnis/proporciumas-1/> [žiūrėta 2024 m. sausio 10 d.].

SANTRAUKA

Turto konfiskavimo ir išplėstinio turto konfiskavimo taikymo problemos

Silvija Rudinskaitė

Turto konfiskavimas, išplėstinis turto konfiskavimas yra baudžiamojo poveikio priemonės, kuriomis apribojama asmens teisė į nuosavybę. Netinkamas šių baudžiamojo poveikio priemonių taikymas gali nepagrįstai apriboti asmens teisės į nuosavybę, pažeisti proporcingumo principą, o išplėstinio turto konfiskavimo atveju netgi pažeisti nekaltumo prezumpciją.

Magistro darbe atskleidžiamas turto konfiskavimo ir išplėstinio turto konfiskavimo reguliavimas tarptautiniuose, Europos Sąjungos teisės aktuose ir nacionalinėje teisėje bei lyginami reguliavimai. Analizuojama BK 72 straipsnio ir BK 72³ straipsnio reguliavimo atitikmuo tarptautiniams ir Europos Sąjungos teisės aktams, analizė leidžia teigti, kad nacionalinės teisės reguliavimas atitinka tarptautinį ir Europos Sąjungos reguliavimą. Atsižvelgiant į reguliavimą darbe aiškiai atskleidžiamas konfiskuotino turto turinys, jo samprata teisės doktrinoje, Lietuvos Aukščiausiojo Teismo praktikoje ir išskiriamos nusikalstamos veikos rezultato konfiskavimo iš kaltininko problemos. Nagrinėjant šią darbo temą vertinamas šių baudžiamojo poveikio priemonių siekiamas tikslas, kad kaltininkas negalėtų pasipelnėti iš nusikalstamos veikos padarymo, derinimas su proporcingumo principu, atsižvelgiant į išskirtines bylos aplinkybes – kaltinamąjį charakterizuojančius duomenis, elgesį, socialinę ir finansinę padėtį, sveikatos būklę, bei į nusikalstamos veikos pavojingumą, padarytos nusikalstamos veikos pobūdį, taip pat siekį, kad konfiskavimas neatliktų nubaudo funkcijos. Darbe analizuojamas išplėstinio turto konfiskavimo santykis su nekaltumo prezumpcija, kuris leidžia teigti, kad išplėstinis turto konfiskavimas kaltininko atžvilgiu nepažeidžia nekaltumo prezumpcijos.

SUMMARY

Problems of the application of confiscation and extended confiscation

Silvija Rudinskaitė

Confiscation of property and extended confiscation of property are criminal measures that restrict a person's right to own property. The improper application of these measures may unduly restrict a person's right to property, violate the principle of proportionality and, in the case of extended confiscation, even breach the presumption of innocence.

The Master's thesis highlights the regulation of confiscation and extended confiscation in international, European Union and national law and compares the regulations. The conformity of the regulation of Article 72 of the BK and Article 72³ of the BK with international and European Union law is analysed, analysis shows that the national legislation is in line with international and European Union legislation. Considering the regulation, the content of the confiscated property, its concept in the legal doctrine and in the practice of the Supreme Court of Lithuania is clearly revealed. The thesis highlights the problems of confiscating the proceeds of crime from the perpetrator. This thesis examines the balance between the purpose of these criminal measures, which is to prevent the perpetrator from profiting from the commission of the offence, and the principle of proportionality, taking into account the particular circumstances of the case – the defendant's character, behaviour, social and financial situation, state of health, and the seriousness of the offence, the type of offence committed, and to ensure that confiscation does not have the function of punishment. The thesis analyses the relationship between extended confiscation and the presumption of innocence which leads to the conclusion that the extended confiscation of assets against the offender does not affect the presumption of innocence.